

# Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 600 F per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie: Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

## De nieuwe wet betreffende de arbeidsduur in de openbare en particuliere sectors van 's lands bedrijfsleven

1. In het Belgisch Staatsblad van 29 juli 1964 werd de tekst gepubliceerd van de wet van 15 juli 1964 betreffende de arbeidsduur in de openbare en particuliere sectors van 's lands bedrijfsleven (1). Meteen kwam een einde aan het bestaan van de wet van 14 juni 1921 tot invoering van de achturedag en van de achtenveertigurenweek, wet die zich ontegenzeggelijk in ons arbeidsrecht een symbolische plaats had weten te verwerven; een wet die destijds aanleiding gaf tot zeer hevige principiële meningsverschillen terwijl haar opvolgster anno 1964 aanleiding gaf tot meer technische discussies en vervolgens bij volstreekte meerderheid door de wetgevende Kamers aangenomen werd (2). Tekenen des tijds? Inderdaad; wie zou het nog in twijfel durven trekken dat het probleem van de arbeidsduur niet alleen vanuit het economisch doch vooral vanuit het menselijk standpunt moet bekeken worden! Wie is niet in de overtuiging dat de adembenemende technische vooruitgang van onze huidige maatschappij het eindelijk moet mogelijk maken de mens meer vrije tijd te schenken?

Zo evolueert onze samenleving — althans de «rijke» landen — geleidelijk naar een gekarakteriseerde «civilisation des loirsirs». Of de mens nu voldoende op deze nieuwe beschaving voorbereid is — gaat de vermindering van de arbeidsduur geen aanzetting zijn tot het uitoefenen van een tweede activiteit (de zg. «moonlightjobs»)? Gaat het teveel aan vrije tijd zich uiteindelijk niet tegen de mens zelf keren? — laten we natuurlijk in het midden.

Nochtans blijft er o.i. een schaduwzijde: terwijl de vermindering van de arbeidsduur voor een belangrijke categorie van de actieve bevolking met de jaren steeds meer concrete vormen gaat aannemen, treffen we daarentegen een groep mensen aan die bijna totaal vreemd blijven aan deze beweging; noemen we o.a. het top-personeel van de privé-sector, bepaalde vrije beroepen, sommige zelfstandigen (3) waarvan enkelen, weliswaar uit eigen beweging of noodzakelijkheid, zich een arbeidsregime opleggen dat de meest onwrikbare conservateur op sociaal gebied zou doen opschrikken. Uiteraard kan de wet moeilijk deze personen beschermen (4) zodat uiteindelijk ieder van de betrokkenen met zichzelf zal moeten uitmaken welk arbeidsregime hem het best ligt; waar de wet erin slaagt een

belangrijk deel van de bevolking tegen de anderen en tegen zichzelf te beschermen, moeten deze personen zelf hun verantwoordelijkheid opnemen, toestand welke op principieel plan misschien niet veel waarborgen biedt.

2. Ten einde de nieuwe wet in een zo juist mogelijk perspectief te plaatsen, hebben we het interessant geacht enkele belangrijke punten uit de wordingsgeschiedenis van de wet te lichten. Zo kan ondermeer gewezen worden op de belangrijke adviezen welke de Raad van State, afdeling wetgeving op de ontwerpen van de wet op de zondagsrust (5) en op de arbeidsduur heeft uitgebracht. In de eerste plaats ging de aandacht naar de zo noodzakelijke ordening van ons sociaal recht, ordening waarin de hierboven vermelde ontwerpen natuurlijk hun plaats moeten krijgen. De Raad van State was echter hun mening toegedaan dat deze ordening een wenselijk en lofwaardig doel is, maar dat wellicht het ogenblik nog niet aangebroken is om tot een codificering van het Belgisch Sociaal Recht over te gaan; dat dit natuurlijk niets wegnam van het feit dat elk nieuw ontwerp in verband met de sociale wetgeving moet getuigen van klaarheid, eenheid, eenvoud en eenvoudigheid (6).

De nadruk werd vooral gelegd op de noodzaak de eenvormigheid te verwezenlijken van de principes die de arbeidsreglementering beheersen; dit dient bepaaldelijk uit te komen in:

- 1) het toepassingsgebied der regelingen;
- 2) de adviezen die bij het nemen van de uitvoeringsmaatregelen of van de afwijkingen moeten genomen worden;
- 3) het toezicht op de naleving der voorschriften;
- 4) de strafbepalingen.

Een vergelijkende studie tussen de nieuwe wet op de zondagsrust en die betreffende de arbeidsduur toont aan dat in bevestigende mate met deze fundamentele opmerking van de Raad van State werd rekening gehouden.

3. *Doel van de wet.* De wet heeft tot doel de verschillende bepalingen betreffende de arbeidsduur in de

openbare en particuliere sectoren van 's lands bedrijfsleven te coördineren alsook uit te breiden (7).

In welke mate werd de coördinatie verwezenlijkt?

Naast de basiswet van 14 juni 1921 tot invoering van de achturedag en van de vijfenveertigurenweek, kwamen een aantal wetten tot stand die voor een bepaalde bedrijfstak een bijzondere regeling in verband met de arbeidsduur instelden.

Kwamen zo tot stand:

1) de wet van 9 juli 1936 tot invoering van de veertigurenarbeidsweek in de bedrijven of bedrijfstakken waarin onder ongezonde, gevaarlijke of lastige voorwaarden gearbeid wordt;

2) de wet van 22 december 1936 tot instelling van het regime der vier ploegen in de automatische vensterglasblazerijen;

3) de wet van 15 juni 1937 tot uitbreiding van de wet betreffende de achturedag tot het infirmeriepersoneel van de openbare en private verplegingsgestichten, alsmede in de klinieken;

4) de wet van 16 mei 1938 tot regeling van de arbeidsduur in de diamantnijverheid;

5) de wet van 6 april 1960 betreffende de uitvoering van bouwwerken.

In de nieuwe wet werden slechts de basiswet van 1921 en de wet van 15 juni 1937 betreffende het infirmeriepersoneel ingewerkt, zodat de eigenlijke coördinatie van de wetgeving op de arbeidsduur niet werd doorgevoerd. Bijgevolg blijven, buiten de basiswet van 1921 en de wet van 15 juni 1937, de hogervernoemde wetten bestaan; dit is mogelijk vermits de nieuwe basiswet geen wijzigingen brengt in de voordelen die bij deze wetten aan de werknemers van de betrokken sectoren werden toegekend (8).

In verband met een mogelijke coördinatie deed de Raad van State ten andere opmerken dat een volledige groepering van de ganse reeks hoger vernoemde wetten geenszins wenselijk was; de wetten van 16 mei 1938 (diamantnijverheid) en van 6 april 1960 (bouwwerken) vertonen immers met de overige wetten op de arbeidsduur grondige verschillen, vermits ze niet alleen betrekking hebben op de regeling van de arbeidsduur maar ook op een betere ordening van de betrokken bedrijfstak waardoor deze wetten op een zelfstandig bestaan recht hebben.

Deze opmerking gold echter niet voor de wetten van 9 juli 1936 (ongezonde... bedrijven) en van 22 december 1936 (vensterglasblazerijen), die in de nieuwe wet hadden kunnen opgenomen worden.

Wegens de bindingen van de wet van 1921 met de wetten op de zondagsrust en op de vrouwen- en kinderarbeid, waar bepalingen betreffende de arbeidsduur en de arbeidstijden in voorkomen, had de Raad van State voorgesteld deze wetten in één enkele samen te brengen, «in afwachting dat het vraagstuk van de ordening van de arbeidersreglementering nog in een ruimer verband zouden worden onderzocht» (9).

Op dit voorstel werd echter niet ingegaan. Wel kwamen afzonderlijk, de nieuwe wetten op de zondagsrust en op de arbeidsduur tot stand, waarbij dan toch heel in het bijzonder gelet werd op hun eenvormigheid.

\* \* \*

Met de herziening van bepaalde principes, gesteld in het teken van de vooruitgang van de techniek en

van het sociaal klimaat, waarbij eveneens rekening diende gehouden te worden met bestaande internationale verplichtingen evenals met een akkoord op nationaal vlak, streeft de nieuwe wet naar een tweede doel: de uitbreiding van de wetgeving op de arbeidsduur.

Op internationaal vlak moest de wetgever acht slaan op de aanbeveling nr. 116 der Internationale Arbeidsconferentie van 26 juni 1962.

Deze aanbeveling duidt als norm voor de arbeidsduur, de veertigurenweek aan; de verkorting die hieruit voortspuit mag echter geleidelijk geschieden en langs wetgevende of reglementaire weg bereikt worden; verder moet deze progressieve verkorting gebeuren zonder enige loonsinkrimping op het ogenblik dat de arbeidsduur wordt ingekort; ten slotte moet een grens worden bepaald boven welke de gepresteerde uren, overuren zijn.

De nieuwe wet heeft de norm van de veertigurenweek, zoals voorgesteld door de aanbeveling nr. 116, niet aangenomen; daartoe bestond ten andere geen verplichting, vermits het om een aanbeveling ging. Wel werd de mogelijkheid geschapen om geleidelijk deze norm te benaderen (10). De andere punten van de aanbeveling vindt men in de nieuwe wet concreet verwezenlijkt.

Op nationaal vlak werd in oktober 1955 een protocol opgesteld waarin de sociale partners en de regering overeenkwamen «de arbeidsduur van vijfenveertig uren, eventueel verdeeld over vijf dagen, ordelijk, methodisch en in opeenvolgende stadia te verwezenlijken» met inachtneming van de bijzondere moeilijkheden van elke sector. Rekening houdend met de concrete toestanden die zich voordeden in elk van de betrokken bedrijfstakken, hebben een zeer groot aantal paritaire comités collectieve arbeidsovereenkomsten afgesloten waarbij het regime van de vijfenveertigurenweek ingevoerd werd.

Deze evolutie, welke dus ongeveer negen jaar geleden aanving, eindigde op een uitzonderlijk positief resultaat: meer dan negentig procent van het geheel der werknemers in de privé-sector, werden in de loop van deze negen jaar bij een dergelijke collectieve arbeidsovereenkomst betrokken (11). Het was dan ook normaal (en traditioneel in ons land) dat de wet in een algemene norm kwam vastleggen wat in de sociale realiteit reeds tot een normale toestand was uitgegroeid. In dit opzicht kan de nieuwe wet als een residuaire wet doorgaan.

4. Alvorens met de concrete ontleding van de nieuwe wet aan te vangen, kan het nuttig zijn de algemene principes die ten grondslag liggen aan de desbetreffende wetgeving voorop te stellen.

Naast het invoeren van nieuwe punten, bleven enkele essentiële beginselen uit de vorige wetgeving gehandhaafd.

Als algemene beginselen bleven gehandhaafd:

- 1) het beginsel van de achturedag;
- 2) het principieel verbod nachtarbeid te verrichten;
- 3) het beginsel van *algemene afwijkingen* aan de wettelijke regeling, waarvan rechtstreeks, krachtens de wet, gebruik kan worden gemaakt;
- 4) het beginsel van de *bijzondere afwijkingen*, ten voordele van bepaalde bedrijfstakken, voor de uitvoering van bepaalde werken; afwijkingen die toegestaan worden hetzij krachtens de wet, hetzij krachtens een

bijzondere regeling uitgevaardigd door de Koning, hetzij krachtens bijzondere overeenkomsten;

5) het beginsel waarbij verplicht wordt tot betaling van loon voor overwerk, ter compensatie van de inspanning die boven de wettelijke arbeidsduur geleverd wordt;

6) het beginsel dat de werkgever oplegt de arbeidstijdregeling ter kennis van de betrokken werknemers te brengen.

Volgende beginselen werden ingevoerd, bevestigd of uitgebreid:

1) invoering van de principiële verkorting van de wekelijkse arbeidsduur van 48 tot 45 uren (art. 4);

2) uitbreiding van het toepassingsgebied van de wet (art. 1): dit in het teken van de geleidelijke eenmaking van het toepassingsgebied van de gehele arbeidswetgeving;

3) invoering van nieuwe toepassingsgevallen en modaliteiten inzake de *algemene afwijkingen* waarvan rechtstreeks krachtens de wet gebruik kan worden gemaakt, zonder voorafgaande tussenkomst van de uitvoerende macht (artt. 6, 8, 9, 10, 11, 12);

4) invoering van nieuwe toepassingsgevallen en modaliteiten inzake de *bijzondere afwijkingen* voor bepaalde bedrijfstakken, beroepen of categorieën van werknemers of voor de uitvoering van bepaalde werken; deze afwijkingen worden toegekend:

- hetzij krachtens de wet zelf (art. 7);
- hetzij ingevolge een bijzondere regeling uitgevaardigd door de Koning (artt. 13 tot 16);
- hetzij ingevolge een algemeen bindend verklaarde beslissing van het paritair comité (art. 17, §1);
- hetzij ingevolge een individuele toelating van een ambtenaar van de arbeidsinspectie (art. 17, § 2);

5) uitbreiding van het beginsel dat in bepaalde gevallen inhaalrusttijden moeten toegekend worden wanneer de gemiddelde arbeidsduur meer dan 45 uren per week bedraagt (art. 9, 10, 15);

6) bevestiging dat gunstiger regelingen kunnen worden getroffen door de paritaire comités en zo nodig door de Koning, op voorstel van de Nationale Arbeidsraad (art. 19);

7) invoering van een begripsbepaling van de arbeidsduur (art. 4, lid 2).

5. Na deze korte inleiding, kan worden overgegaan tot de beschrijving van en de commentaar op de algemene structuur van de wet.

### I. Toepassingsgebied van de wet

6. Volgens artikel 1 is de wet van toepassing op de werknemers en op de werkgevers. Lid twee van hetzelfde artikel bepaalt echter dat voor de toepassing van de wet worden gelijkgesteld:

1° met werknemers: de personen die, anders dan krachtens een arbeidsovereenkomst, arbeid verrichten onder het gezag van een andere persoon;

2° met werkgevers: de personen die de onder 1° genoemde personen tewerkstellen.

Soortgelijke bepaling komt eveneens voor in de nieuwe wet op de zondagsrust. Dergelijke bepaling breidt het toepassingsgebied van de wet zeer uit; de opgeheven wet van 1921 immers bepaalde haar toepassingsgebied in functie van de handels- en nijverheidsinstellingen, terwijl de nieuwe wet het toepassingsge-

bied niet meer beperkt tot de werknemers welke tewerk worden gesteld in de bij de wet aangeduide handels- en nijverheidsinrichtingen, maar integendeel uitstrekt tot *alle personen die arbeid verrichten in een verhouding van ondergeschiktheid*. Bijgevolg slaat de wet op alle personen, al dan niet verbonden door een arbeidsovereenkomst, die arbeid verrichten onder het gezag van een andere persoon (13).

Dit betekent een stap verder in de richting van de uitbreiding van het toepassingsgebied van het arbeidsrecht tot al diegenen die in een verhouding van ondergeschiktheid arbeid verrichten, welke ook de *rechtsgrond van de verplichting tot het verrichten van die arbeid moge zijn*, te weten een arbeidsovereenkomst, een ander soort overeenkomst tot het verrichten van arbeid of zelfs het ontbreken van elke contractuele verbintenis.

Zoals de Raad van State het beklemtoonde ligt aan de basis van dit streven de gedachte dat allen die in *dezelfde omstandigheden* arbeid verrichten en door die arbeid in hun levensonderhoud moeten voorzien, ook dezelfde wettelijke bescherming moeten genieten, onafgezien van de rechtsgrond waarop de verplichting tot het leveren van de arbeidsprestatie steunt (14). Dit betekent een nieuwe evolutie in de ontwikkeling van het arbeidsrecht, waarbij de nadruk meer komt te liggen op al de personen die tot de groep der economisch meer blootgestelden behoren in plaats van op de juridische verhoudingen waarin de arbeidsprestatie wordt geleverd (15).

De nieuwe wetten op de zondagsrust en op de arbeidsduur, het wetsontwerp betreffende de beloning der werknemers alsook dit op de arbeidsreglementen getuigen zeer concreet van deze tendens. Hierdoor wordt resoluut de geleidelijke eenmaking van het toepassingsgebied van de gehele arbeidswetgeving verwezenlijkt.

7. Voor de toepassing van artikel 1 is het van belang te weten wat onder een arbeidsovereenkomst wordt verstaan. Het is de overeenkomst tot het verrichten van arbeid waarbij de ene partij, de werknemer, zich jegens de andere partij, de werkgever, verbindt om tegen loon arbeid te verrichten in een verhouding van ondergeschiktheid zoals:

- de arbeidsovereenkomst voor werklieden;
- de arbeidsovereenkomst voor bedienden;
- de arbeidsovereenkomst voor binnenschippers;
- de arbeidsovereenkomst voor schepelingen;
- de arbeidsovereenkomst voor zeevissers;
- de arbeidsovereenkomst voor huisarbeiders.

Onder de werknemers die volgens artikel 1, tweede lid, kunnen gelijkgesteld worden met de werknemers die zich jegens de werkgevers verbinden om tegen loon arbeid te verrichten in een verhouding van ondergeschiktheid, vallen ondermeer:

- de leerlingen;
- de stagiair(e)s;
- de minderjarigen, bedoeld in artikel 13, 2° van de wet van 15 mei 1912 (16);
- de gevangenen in een onderneming tewerkgesteld onder toezicht van een werkgever;
- de werknemers of werklozen die, onder de controle van de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening, cursussen voor versnelde beroepsopleiding volgen;
- de werklozen tewerkgesteld door de provincieën, de gemeenten en de openbare instellingen;
- de handelsvertegenwoordigers;
- de interimaire werknemers zoals hulp-dactylografen;

— de werknemers die tewerkgesteld zijn krachtens de wet van 19 augustus 1948 betreffende de prestaties van algemeen belang en de werknemers tewerkgesteld krachtens de wetgeving en de reglementering op de burgerlijke opeisingen (17).

8. *Op welke personen is de wetgeving niet van toepassing?*

Het zeer breed toepassingsgebied van de wet noopt tot een volledige opsomming van de personen die niet onder de toepassing van de wet vallen. Dit is het geval voor:

1° de personen tewerkgesteld door het Rijk, de provinciën, de gemeenten, de openbare instellingen die er onder ressorteren en de instellingen van openbaar nut, behoudens indien ze tewerkgesteld zijn door instellingen die een industriële of commerciële activiteit uitoefenen of door instellingen die geneeskundige, profylactische of hygiënische verzorging verlenen (artikel 2, 1°).

Het overheidspersoneel wordt bijgevolg al dan niet uit het toepassingsgebied van de wet gesloten al naargelang het arbeid van industriële of commerciële aard verricht of niet.

De vraag kan gesteld worden of dit criterium voldoende houvast biedt. Het antwoord op deze vraag wordt, in de eerste plaats, bepaald door de ontleding van het begrip «openbare instellingen met een industrieel of commercieel karakter». Het onderscheid tussen de openbare diensten met een administratief karakter en deze met een industrieel of commercieel karakter is bepaald moeilijk en heeft dan ook, vooral in Frankrijk, aanleiding gegeven tot een zeer genuanceerde rechtsleer en rechtspraak.

Alhoewel onze wetgeving het begrip «staatsbedrijven» kent (18), kan er nochtans in deze bedrijven geen sprake zijn van «activiteiten van commerciële of industriële aard», genomen in de handelsrechtelijke en economische zin, vermits dit een streven naar winst veronderstelt, wat uitgesloten is voor overheidsinstellingen (19).

Noch de wet, noch de parlementaire werkzaamheden verstrekken hierover meer uitleg.

In de veronderstelling nu dat de Staatsbedrijven een industriële of commerciële activiteit kunnen uitoefenen, mag dan hieruit besloten worden dat alle er tewerkgestelde personeelsleden een industriële of commerciële activiteit uitoefenen? De arbeid van bepaalde onder deze personeelsleden zal zeker niet verschillen van de arbeid gepresteerd door hun collega's in de ministeriële departementen of in de provincie.

Een andere veronderstelling: zou het criterium «arbeid van industriële of commerciële aard» niet kunnen betekenen dat slechts dié overheidspersoneelsleden welke soortgelijke werkzaamheden of functies uitoefenen als de werknemers uit de privé-sector onder de toepassing van de wet vallen? Dit criterium echter zou er in feite geen zijn vermits het bijna alle overheidspersoneelsleden onder de toepassing van de wet zou doen vallen, wat zeker niet in de bedoeling ligt van de wet.

Bij de twee hogervermelde veronderstellingen kan nog volgende bedenking gemaakt worden: het gevaar is niet denkbeeldig dat in de openbare instellingen waar zowel administratieve als commerciële of industriële diensten worden geleverd, de rangschikking van het er tewerkgesteld personeel respectievelijk in een administratieve of in een commerciële categorie, arbitrair zou geschieden. Dat de Franse rechtspraak met deze moge-

lijkheid rekening heeft gehouden, blijkt uit enkele arresten, waarbij in verband met de verhoudingen die ontstaan tussen de openbare dienst-werkgever en het personeel, de nadruk komt te liggen op de aard («la qualité») van de openbare dienst en niet op de aard van de onderscheiden werkzaamheden van het er tewerkgesteld personeel (20).

Het in de wet aangewende criterium vertoont dus een karakteristieke onbepaaldheid; zoals de Raad van State het in zijn advies heeft doen opmerken, was het in dit geval zeer moeilijk een bruikbaar onderscheidingscriterium te formuleren (21).

Waar we echter naartoe willen met onderhavige beschouwingen, is even stil te staan bij een principiële overweging: indien mag aangenomen worden dat de wetgeving op de arbeidsduur (en het sociaal recht in het algemeen) ertoe strekt een gelijke bescherming te waarborgen aan allen die in dezelfde voorwaarden arbeid verrichten, dan ziet men niet goed in waarom het overheidspersoneel op een andere manier behandeld moet worden dan de werknemers in de privé-sector. Op de vraag van een parlementslid waarom precies het overheidspersoneel, buiten diegene die arbeid verrichten van «industriële of commerciële» aard, uit het toepassingsgebied van de wet gesloten werd, antwoordde de minister «que les services publics n'ont pas été visés par le projet parce qu'ils relèvent d'un statut particulier que chacun connaît» (22).

Dit argument, dat ongetwijfeld steunt op de overweging dat de activiteiten die wezenlijk zijn aan de Staat, provincie en gemeente, optredend als openbare overheid, op gelijk welk ogenblik dienen uitgeoefend te worden, kan o.i. bezwaarlijk overtuigen; de minister neemt immers aan dat de personeelsleden van de openbare diensten en instellingen die arbeid van «industriële of commerciële» aard verrichten, wel onder de wet vallen (23).

Welnu, het is een feit dat deze openbare instellingen en diensten ook personeelsleden onder «speciaal statuut» tellen (24).

Een praktisch argument werd eveneens aangewend om de uitsluiting van het overheidspersoneel te verklaren: de feitelijke toestand is immers zo dat administratieve reglementen de arbeidsduur in de openbare diensten regelen, reglementen die in de meeste gevallen voordeliger bepalingen inhouden dan deze welke (doorgaans) gelden voor de werknemers uit de privé-sector. Een dergelijk argument is echter niet bestand tegen een principiële kritiek: het is niet omdat, in feite, het overheidspersoneel van een voordeliger statuut op gebied van de arbeidsduur geniet, dat een principiële wettelijke waarborg op dat gebied mag ontzegd worden. Het is ten andere bewezen dat sommige tijdelijke personeelsleden (vooral op provinciaal en gemeentelijk vlak) niet genieten van soortgelijke bijzondere reglementaire voorschriften, zodat deze personen, uitgesloten zoals ze nu zijn uit de toepassings sfeer van de wet, aan willekeur kunnen blootgesteld worden (25) (26). Het is dus niet van belang ontbloot aan gans het overheidspersoneel een minimale bescherming op gebied van de arbeidsduur te verzekeren.

We kunnen besluiten met de bedenking dat de aard van de geregelde betrekking tussen de overheid en haar personeel niet dusdanig is dat het een uitsluiting van dit personeel uit de toepassings sfeer van wetten zoals op de zondagsrust en de arbeidsduur wet; uit sociaal standpunt gezien bestaat er ook geen essentieel onderscheid tussen het overheidspersoneel en de werknemers uit de privé-sector (27); daarbij zijn de materiële omstandigheden waarin het overheidsperso-

neel arbeid levert niet van zulke aard dat ze een integrale toepassing van de wetgeving op de arbeidsduur in de weg staan; de wet kan immers eventueel in een bepaling voorzien waarbij, in uitzonderlijke gevallen, de waarborgen van de wet tijdelijk worden geschorst, zoals trouwens voorzien wordt voor de personen die onder de toepassing van de wet vallen. Voor het hoger personeel kon eveneens de uitzondering die voorzien wordt voor soortgelijk personeel in de privé-sector gesteld worden <sup>(28)</sup>.

Bijgevolg kan aan het overheidspersoneel, zowel datgene dat in een contractuele als in een statutaire rechtspositie staat, de minimale wettelijke bescherming inzake arbeidsduur gewaarborgd worden.

2° Vervolgens is de wet niet van toepassing op de personen, door de Koning aangeduid als zijnde bekleed met een leidende functie of met een vertrouwenspost. Op te merken valt dat in het vervolg de leidende functies zowel als de vertrouwensposten door de Koning moeten aangeduid worden, en dit na raadpleging van het bevoegd paritair comité of van het bevoegd paritair orgaan <sup>(29)</sup>.

3° De wet is eveneens niet van toepassing op de personen die verbonden zijn krachtens een arbeidsovereenkomst voor dienstboden. Onder «arbeidsovereenkomst voor dienstboden» wordt verstaan, de overeenkomst waarbij de werknemer zich verbindt, tegen loon, onder gezag, leiding en toezicht van de werkgever, voornamelijk huishoudelijke arbeid te verrichten van lichamelijke aard, in verband met de huishouding van de werkgever of diens gezin <sup>(30)</sup>. Deze personen kunnen wegens de aard van hun arbeid moeilijk onderworpen worden aan een strakke arbeidstijdregeling.

4° Uitgesloten zijn verder de personen die verbonden zijn krachtens een arbeidsovereenkomst voor huisarbeiders. Essentieel voor die soort arbeid is de vrijheid waarover de huisarbeider beschikt om zijn arbeidstijd naar goedgevoelen te regelen.

5° Hetzelfde geldt voor de handelsvertegenwoordigers; deze personen verrichten op een zelfstandige manier arbeid, in tegenstelling met de handelsreizigers die verbonden zijn door een arbeidsovereenkomst waardoor ze onder de toepassing van de wet vallen.

6° Vallen ook buiten het toepassingsgebied de personen die werkzaam zijn in een familiale onderneming waar gewoonlijk *alleen* bloedverwanten, aanverwanten of pleegkinderen arbeid verrichten onder het uitsluitend gezag van de vader, de moeder of de voogd <sup>(31)</sup>.

7° De personen tewerkgesteld in een foeronderneeming <sup>(32)</sup>.

8° Het varend personeel van de visserijbedrijven alsook het varend personeel tewerkgesteld aan werken van vervoer *in de lucht*. De intermitterende arbeid van deze personen laat niet toe de wettelijke arbeidstijdregeling strikt toe te passen. Op te merken valt dat het varend personeel tewerkgesteld aan werken van vervoer te water (zowel de binnenschippers als het personeel der zeeschepen) onderworpen zijn aan de wet <sup>(33)</sup>.

Nochtans kunnen de wettelijke bepalingen op de arbeidsduur aangepast worden aan de bijzondere eisen welke de binnenscheepvaart en de zeescheepvaart stellen <sup>(34)</sup>.

9° Tenslotte is de wet niet van toepassing op de doctors in geneeskunde, tandartsen, de apothekers en de studenten-stagiairs die zich voorbereiden op de uitoefening van die beroepen. Worden hier bedoeld de personen die verbonden zijn door een arbeidsovereenkomst <sup>(35)</sup> vermits degene onder hogervernoemde personen die zich als zelfstandigen hebben gevestigd niet onder de toepassing van de wet kunnen vallen.

9. In de oorspronkelijke tekst van het ontwerp was voorzien dat de wet eveneens niet toepasselijk zou zijn op de personen tewerkgesteld aan landbouwarbeid. Tijdens de besprekingen in de Kamercommissie werd, op amendement van de heer Posson <sup>(36)</sup>, deze tekst weggelaten; het amendement steunde op volgende argumenten: de verbetering van de levensstandaard brengt een vermindering van de arbeidsduur met zich mede, een evolutie waarvan de landbouwarbeiders ook moeten kunnen genieten; de technische uitrusting op landbouwgebied laat een rationele werkverdeling toe; in veel gevallen wordt de seizoenarbeid, hoogtepunt van de landbouwactiviteit, uitgevoerd door zelfstandige ondernemingen die onder de wet ressorteren zodat, a fortiori, de landbouwarbeiders ook van de voordelen van de wet moeten kunnen genieten; ten slotte zou de uitsluiting van de landbouwarbeiders een discriminatoire maatregel betekenen ten opzichte van de arbeiders in de sector tuinbouw, die reeds onder de toepassing van de wet van 1921 vielen en op wie de nieuwe wet van toepassing is.

Tijdens de besprekingen van het ontwerp in de Kamer, werden pogingen aangewend om de landbouwarbeiders toch uit het toepassingsgebied van de wet te sluiten <sup>(37)</sup>, pogingen die echter zonder succes bleven. Naast de hogervernoemde argumenten werd vooral de nadruk gelegd op de principiële kant van het probleem, nl. het vermijden van discriminatoire bepalingen tegenover een groep werknemers die te dikwijls van de voordelen van de sociale wetgeving verstoken bleef.

De wet voorziet nochtans in de mogelijkheid bepaalde regelingen te treffen, welke rekening houden met de speciale toestanden welke zich in deze sector kunnen voordoen <sup>(38)</sup>.

10. *Uitbreiding en beperking van het toepassingsgebied.*

Volgens artikel 3 kan de Koning:

— de bepalingen van de wet, hetzij zonder meer, hetzij met sommige aanpassingen, algemeen bindend verklaren voor de personen welke door artikel 2 uit het toepassingsgebied van de wet gesloten zijn;

— de personen op wie de wet van toepassing is, hetzij zonder meer, hetzij mits bepaalde regelen uit haar toepassingsgebied sluiten.

De Koning kan slechts tot deze uitbreiding of beperking overgaan *op voorstel* van de bevoegde paritaire comités en *na advies* van de N.A.R.; bij ontstentenis van bevoegd paritair comité, zal het voorstel moeten uitgaan van de N.A.R. <sup>(39)</sup>.

Het uitzonderlijk belang van dit artikel valt direct op: het raakt immers het wettelijk stelsel in aanzienlijke mate. Ongetwijfeld wil de wetgever hierdoor de soepelheid van de wetgeving op de arbeidsduur verzekeren. Het is inderdaad goed te keuren dat de bevoegde paritaire comités of de N.A.R., rekening houdend met de concrete toestanden waarin de betrokken werknemers en werkgevers zich bevinden, voorstellen kunnen

doen ten voordele van de bij de wet uitgesloten personen. Eerder dan beroep te doen op de wetgever, zal deze procedure toelaten «zonder stoornissen van het economisch en sociaal leven, het voordeel van de wet te waarborgen overal en alleen waar de mogelijkheid daartoe bestaat» (40).

Toch kan deze regeling tot kritiek aanleiding geven, vooral ten opzichte van de mogelijkheid de personen die onder de toepassing van de wet vallen uit te sluiten. Zo heeft de Raad van State in de inleiding van zijn advies een principieel bezwaar tegen het artikel 3 geuit.

Inzake de arbeidsduur, meent de Raad, kan men twee systemen huldigen:

— ofwel bepaalt de wet zelf de arbeidsduur en de voorwaarden waaronder hiervan kan worden afgeweken;

— ofwel laat de wet het aan de Koning, of gebeurlijk aan andere instanties, zoals de paritaire comités, over een regeling uit te vaardigen aangepast aan de behoeften van de verschillende bedrijfstakken, categorieën van werknemers of soorten van werkzaamheden.

De combinatie van beide systemen, zoals ze in de wet voorkomt, biedt geen absolute bescherming meer, wijl ze steeds door de Koning kan ongedaan gemaakt worden.

In de memorie van toelichting wordt er wel gesteld dat de Koning slechts van deze bevoegdheid mag gebruik maken «in uitzonderlijke gevallen waar de wet niet toepasselijk of controleerbaar zal blijken», doch deze formulering biedt, wegens haar vaagheid, geen voldoende waarborg.

De Raad van State adviseerde, zo de wetgever toch dit ambivalent systeem wou behouden, het principe dan zo te formuleren dat, bij een eventuele uitsluiting van een categorie van werknemers, in ieder geval een bescherming, gelijkwaardig aan die welke de wet verleent, zou gewaarborgd worden. Op dit voorstel werd echter niet ingegaan (40bis).

Zo deze bepaling in de praktijk zeer waarschijnlijk tot geen misbruik zal aanleiding geven, nemen we toch aan dat van formeel-juridisch standpunt uit gezien, soortgelijke bepalingen wegens hun ambivalentie dienen vermeden te worden. Daarbij mag een wet die zich beroept op haar sociaal vooruitstrevend karakter, zoals dit met de wet op de arbeidsduur het geval is, principieel geen achterpoortje openlaten.

## II. De arbeidsduur

### § 1. Algemene beginselen

11.. Artikel 4 stelt het beginsel waarbij de arbeidsduur voor de werknemers die onder deze wet vallen, niet meer mag belopen dan acht uren per dag of vijftienveertig uren per week. De wet stelt bijgevolg een dubbele grens: enerzijds de achturedag, anderzijds de vijftienveertigurenweek (41).

Onder arbeidsduur wordt verstaan: de tijd gedurende welke het personeel ter beschikking is van de werkgever (art. 4, tweede lid).

Op te merken valt dat, in tegenstelling met hetgeen voorkwam in de opgeheven wet van 1921, er geen sprake meer is van «werkelijke» arbeidsduur. De strekking van dit begrip had aanleiding gegeven tot zowel jurisprudentiële, doctrinale als administratieve

interpretaties, dikwijls met een uiteenlopend karakter (42).

Ingaand op het advies van de N.A.R. en van de Raad van State, alsook op een amendement van de heer Verhenne (43), werd het woord «werkelijke», dat in het oorspronkelijk ontwerp van wet voorkwam, weggelaten, ten einde duidelijk te beklemtonen dat «arbeidsduur» niet noodzakelijk betekent: tijd gedurende dewelke de werknemer reële arbeid verricht. In die zin kan aan de term «arbeidsduur» volgende betekenis worden gegeven: de werknemer wordt geacht arbeid te verrichten wanneer hij onder het bevel van de werkgever staat, d.w.z. wanneer hij zijn activiteit ter beschikking van deze laatste stelt. Derhalve is geen arbeidstijd de tijd waarover de werknemer vrijelijk kan beschikken zonder een onvoorziene oproep te moeten verwachten, waarvan de voortdurende mogelijkheid tot gevolg zou hebben dat hij ononderbroken ter beschikking van de werkgever zou blijven, en zonder een bijkomende taak (bijv. toezicht) te moeten uitoefenen (44). Tenslotte bepaalt artikel 5 dat de arbeidsdag begrepen is tussen 6 en 20 uur.

12. In bepaalde gevallen blijkt het noodzakelijk de tijd te bepalen gedurende dewelke het personeel ter beschikking van de werkgever staat; op verzoek van de paritaire comités kan de Koning dit bepalen ten aanzien van:

— de vervoerondernemingen (zowel te water als te land);

— de werknemers tewerkgesteld aan vervoerwerken;

— de werknemers tewerkgesteld aan werken die hoofdzakelijk bij tussenpozen worden verricht (bijv. bepaalde bouwwerken of werken die onderhevig zijn aan de invloed van de seizoenen of de getijden) (45).

We hebben er hoger op gewezen dat de werknemers van de zeevaartondernemingen alsook de binnenschipers binnen het toepassingsgebied van de wet vallen. Rekening houdend met de speciale omstandigheden waarin deze personen hun arbeid presteren, wordt voor beide categorieën aan de Koning de bevoegdheid gegeven, op voorstel van het bevoegd paritair comité, de toepassingsmodaliteiten van de arbeidsduur, op grond van de dubbele arbeidsduurgrens te bepalen (46). Zo kunnen deze werknemers van een aangepaste regeling genieten, zoals dit het geval is voor de arbeiders aan land welke in ploegen werken.

13. Zoals reeds voorkwam in de opgeheven wet van 1921, bevat de arbeidsduur van de werknemers tewerkgesteld in de mijnen, de graverijen en groeven, de tijd die normaal nodig is om af te dalen naar de plaats van het werk en om ervan terug naar boven te komen of om ervan terug af te dalen (47). Dit principe geldt zowel voor ondergrondse als voor bovengrondse groeven en graverijen (48).

### § 2. Afwijkingen

14. De afwijkingen in dewelke de wet van 1921 voorzag, lagen verspreid over gans de wet; in de nieuwe wet integendeel worden de voorziene afwijkingen niet alleen gegroepeerd, doch wordt daarbij een duidelijke onderscheid gemaakt tussen afwijkingen waarvoor geen toelating is vereist en deze welke een toelating vergen. Naast deze groepering heeft de wetgever er naar gestreefd de procedure waarbij bepaalde afwijkingen worden toegestaan, te vereenvoudigen en zo snel mogelijk te laten verlopen.

### A. Afwijkingen waarvoor geen toelating vereist is.

#### 1° Overschrijding van de dagelijkse arbeidsduur.

a) De dagelijkse grens van de arbeidsduur kan op negen uren worden gebracht wanneer de arbeidstijd-regeling per week een halve, een hele of meer dan een rustdag, behalve de zondag, omvat <sup>(49)</sup>. Deze afwijking laat bijgevolg toe de vijfdagenweek en de zog. «Engelse week» zonder toelating in te voeren.

b) Een innovatie die haar oorsprong in voor het oog liggende sociale motieven vindt, is het opvoeren, zonder toelating, van de dagelijkse grens tot tien uren voor de werknemers die wegens de afstand van de werkplaats niet elke dag naar hun woonplaats of verblijfplaats kunnen terugkeren. Deze regeling laat toe 's vrijdags naar huis terug te keren om slechts de maandagmorgen opnieuw naar de werkplaats te vertrekken.

Onder werknemers die niet elke dag naar hun woon- of verblijfplaats kunnen terugkeren, wordt verstaan degenen die gedurende meer dan veertien uren moeten van huis zijn. De berekening van de uren afwezigheid geschiedt vanaf de woonplaats of verblijfplaats op basis van de dienstregelingen der gemeenschappelijke voermiddelen, die de werknemer ter beschikking staan.

Het opvoeren van de dagelijkse grens boven de tien uren is niet uitgesloten doch in dit geval wordt de toelating van de Koning vereist. De Koning kan eveneens de hierboven vermelde regeling uitbreiden tot alle werknemers van een werf of van een werkplaats, wanneer de meerderheid van de aldaar tewerkgestelde werknemers niet elke dag naar hun woon- of verblijfplaats kunnen terugkeren <sup>(50)</sup>.

c) De wekelijkse arbeidsduur, bepaald bij artikel 4, kan ongelijkmatig worden verdeeld over de zeven dagen van de week wat betreft het paramedisch personeel tewerkgesteld bij instellingen of door personen die geneeskundige, profylactische of hygiënische verzorging verlenen <sup>(51)</sup>.

Iedere verdeling van de wekelijkse arbeidsduur die in dienstprestaties van minder dan drie uren voorziet, is echter verboden <sup>(52)</sup>.

#### 2° Overschrijding én van de dagelijkse én van de wekelijkse arbeidsduur.

a) In de ondernemingen waar de arbeid met opeenvolgende ploegen is georganiseerd, mag het personeel, zoals onder de wet van 1921, langer tewerkgesteld worden dan de wettelijke arbeidsduur, op voorwaarde echter dat de wettelijke arbeidsduurgrenzen, berekend over een bepaalde spreidingstermijn, geëerbiedigd blijven; wegens de vermindering van de wekelijkse arbeidsduur mag de gemiddelde arbeidsduur, berekend over een periode van 4 weken, niet meer belopen dan 8 uren per dag en 45 uren per week, met dien verstande echter dat de arbeider ten hoogste 10 uren per dag mag worden tewerkgesteld <sup>(53)</sup>.

De Koning kan een spreidingstermijn vaststellen van meer dan 4 weken <sup>(54)</sup>.

b) Een afwijking wordt eveneens toegestaan ten voordele van het personeel, belast met de uitvoering van werken die wegens hun aard niet mogen onderbroken worden. Bedoeld worden niet alleen de continuïteit maar eveneens de werken welke uitgevoerd worden in

andere nijverheden, waar de productie zonder onderbreking moet doorgaan; evenwel zal de aard van de werkzaamheden in aanmerking genomen worden en niet bepaalde overwegingen inzake uitrusting <sup>(55)</sup>.

Het er tewerkgesteld personeel mag langer arbeiden dan de wettelijke arbeidsduur.

Er zijn nochtans grenzen gesteld: de arbeidsduur mag voor elke werknemer niet meer belopen dan een gemiddelde van 52 uren per week, berekend over een periode van ten minste drie en ten hoogste zeven weken; deze laatste regeling is breder dan die welke in de opgeheven wet van 1921 was voorzien.

c) De wet laat eveneens toe de dagelijkse en de wekelijkse wettelijke arbeidsduur te overschrijden gedurende maximum 7 dagen per kalenderjaar door de werknemers die tewerkgesteld zijn aan werken van inventarissen en balansen <sup>(56)</sup>. Hierdoor voert de wet een nieuwigheid in waarbij rekening wordt gehouden met de noodzakelijkheid dergelijke werkzaamheden in een minimum van tijd te voltooien.

#### Bepalingen gemeen aan de onder b) en c) voorkomende afwijkingen:

De wet verleent aan de werknemers die hun arbeid moeten presteren zoals door deze afwijkingen wordt toegelaten het voordeel van de inhaalrusttijden: deze worden door de werkgever verleend in overeenstemming met de overschrijding van de wettelijke arbeidsduur; ze worden concreet berekend naar rata van één volledige rustdag per overschrijding die de wettelijke dagelijkse arbeidsduur van 8 uren bereikt. Deze inhaalrusttijden moeten worden toegekend binnen de vier maanden die volgen op de periode waarop ze betrekking hebben <sup>(57)</sup>.

#### 3° Overschrijding van de grenzen van de arbeidsdag.

Sommige werknemers die onder het toepassingsgebied van de wet vallen, mogen wegens het dringend en noodzakelijk karakter van hun arbeid, vóór zes uur en na twintig uur tewerkgesteld worden.

Die werknemers moeten tewerkgesteld zijn:

1) in de hotels, motels, kampeerterrainen, spijshuizen, restauratiebedrijven, in de traiteurszaken, in de verbruikszalen en dranksluiterijen;

2) in de schouwspelondernemingen en openbare vermakelijkheden;

3) in de dagbladondernemingen;

4) in de nieuws- en reisagentschappen;

5) in de ondernemingen voor scheepsherstellingen en -onderhoud;

6) in de watervoorzieningsbedrijven;

7) in de ondernemingen voor verdeling van petroleumprodukten aan particulieren;

8) in de ondernemingen die brandstof en olie voor autovoertuigen in 't klein verkopen, doch alleen wanneer zij met de verkoop belast zijn;

9) in de ondernemingen die autoparkeerterrainen exploiteren;

10) in de ondernemingen voor produktie, verwerking of overbrenging van gas, elektriciteit, stoom of kernenergie;

11) in de bedrijven waar de verwerkte stoffen zeer snel kunnen ontaarden en zouden blootgesteld zijn aan bederf in geval van een te lange arbeidsonderbreking;

12) in de fotografie- en filmbedrijven, alsook in de bedrijven voor radio- en televisiedistributie;

13) in de brood- en banketbakkerijen;

14) in instellingen of door personen die geneeskundige, profylactische of hygiënische verzorging verlenen;

15) aan werken van vervoer, laden en lossen;

61) aan werken waarvan de uitvoering, wegens de aard ervan, niet mag onderbroken worden of uitgesteld worden of slechts op bepaalde uren kan geschieden;

17) aan werken verricht door opeenvolgende ploegen;

18) aan werken van inventarissen en balansen, binnen de grenzen bepaald bij artikel 10;

19) aan landbouwwerk;

20) in de apotheken.

4° *Overschrijding én van de wettelijke dagelijkse en wekelijkse arbeidsduur, en van de grenzen van de arbeidsdag.*

Deze grenzen mogen overschreden worden zo het werknemers betreft die :

1° arbeid verrichten om het hoofd te bieden aan een voorgekomen of dreigend ongeval;

2° dringend werk aan de machines of aan het materiaal uitvoeren, alsmede aan werk dat door een onvoorziene noodzakelijkheid wordt vereist, voor zover de uitvoering ervan buiten de arbeidsuren onontbeerlijk is om een ernstige belemmering van de normale werking van het bedrijf te voorkomen.

Deze werken mogen worden uitgevoerd zowel door de in de onderneming tewerkgestelde werknemers die werkzaam zijn in een andere onderneming (58). Het betreft hier uitzonderlijke toestanden met een uiteraard absoluut karakter.

B. *Afwijkingen die een voorafgaande toelating vereisen.*

1° *Afwijkingen door de Koning toegestaan.*

a) Voor de werknemers tewerkgesteld in de bedrijfstakken, de categorieën van ondernemingen of de takken van ondernemingen waarin de wettelijke grenzen van de arbeidsduur niet kunnen worden toegepast, kan de Koning toestaan dat

1° die grenzen worden overschreden, op voorwaarde dat over een bepaalde periode gemiddeld niet langer wordt gewerkt dan vijfenveertig uren per week;

2° de wekelijkse arbeidsduur op ongelijke wijze over de week wordt verdeeld (59).

Aan deze regeling mag een ruime interpretatie worden gegeven: het ligt nl. in de bedoeling van de wet aan deze regeling dezelfde interpretatie te geven als die welke in de op grond van art. 5 van de opgeheven wet van 1921 genomen uitvoeringsbesluiten werd gelegd (60). De regeling kan ondermeer haar toepassing vinden wat betreft :

— de werknemers tewerkgesteld aan werkzaamheden uitgevoerd overeenkomstig de artikelen 8 en 9 of welke hierop van invloed zijn;

— de werknemers tewerkgesteld in de bedrijven waarvan de activiteit alle dagen van de week moet worden onderhouden;

— de werknemers die onderworpen zijn aan een arbeidstijdregeling welke prestaties voorziet een zaterdag op twee;

— de werknemers die tewerkgesteld zijn in de onder-

nemingen welke onderhevig zijn aan de seizoenschommelingen, atmosferische of climatologische omstandigheden of waarvan de bedrijvigheid blootgesteld is aan onderbrekingen van veranderlijke duur veroorzaakt door de bijzondere aard van de uitgevoerde werken (61).

b) De Koning kan eveneens toestaan dat de wettelijke arbeidsduur wordt overschreden voor de werknemers tewerkgesteld

1° in de bedrijfstakken waarin de tijd, nodig voor het verrichten van de arbeid, wegens de aard zelf van het werk, niet nauwkeurig kan bepaald worden;

2° in de bedrijfstakken waarin de verwerkte stoffen zeer snel kunnen ontaarden.

De Koning bepaalt, voor ieder geval, het toegestane maximum aantal uren (62).

c) Voor de werknemers die voorbereidend werk of nawerk verrichten, dat noodzakelijk buiten de voor de bedrijfsarbeid vastgestelde tijd moet worden gedaan, kan de Koning eveneens een afwijking toestaan; het betreft hier een overschrijding van zowel de dag- en weekgrens, alsook van de arbeidsdaggrens.

Aan deze werknemers worden inhaalrusttijden toegekend overeenkomstig de hoger vermelde principes (63).

d) Ten slotte kan de Koning toelaten de wettelijke grenzen van de arbeidsduur te overschrijden voor de werknemers die tewerkgesteld zijn aan werken van vervoer, laden en lossen (64).

2° *Afwijkingen toegestaan door een algemeen bindend verklaarde collectieve arbeidsovereenkomst.*

Het gaat hier om een zeer positieve verwezenlijking van de nieuwe wet waardoor het mogelijk wordt op een snelle en soepele manier aan bepaalde productieproblemen het hoofd te bieden.

Ten einde het hoofd te bieden aan de buitengewone vermeerdering van het werk, mogen de door de wet en haar uitvoeringsbesluiten gestelde grenzen overschreden worden gedurende dertien weken per kalenderjaar, naar rata van ten hoogste één uur per dag en vijf uren per week, ingevolge een beslissing van het bevoegd paritair comité, algemeen bindend verklaard bij koninklijk besluit, overeenkomstig de bepalingen van de besluitwet van 9 juni 1945 tot vaststelling van het statuut der paritaire comités. De geldigheidsduur van deze beslissing mag niet meer dan twaalf maanden belopen, maar kan voor eenzelfde periode verlengd worden.

Voor de bedrijfstakken die onderhevig zijn aan slechte weersomstandigheden, mogen de door de wet en haar uitvoeringsbesluiten gestelde grenzen evenwel overschreden worden gedurende vijfenzestig uren per kalenderjaar, naar rata van ten hoogste één uur per dag.

De werkgever die gebruik wenst te maken van de in deze paragraaf bepaalde afwijkingen, moet ten minste vierentwintig uren vooraf de door de Koning krachtens artikel 27 aangewezen ambtenaar, in wiens ambtsgebied de onderneming gelegen is, verwittigen (65).

3° *Afwijkingen toegestaan door een daartoe bevoegd ambtenaar.*

In de vorige afwijking wordt aan de gehele betrokken bedrijfstak een toelating tot afwijking gegeven; de nieuwe wet stelt echter ter beschikking van elke indivi-

*duale onderneming* een snelle en soepele procedure tot het bekomen van een afwijking.

Ten einde het hoofd te bieden aan een buitengewone vermeerdering van het werk, mogen de door de wet en haar uitvoeringsbesluiten gestelde grenzen in een onderneming overschreden worden gedurende dertien weken per kalenderjaar, naar rata van ten hoogste twee uren per dag en tien uren per week, ingevolge een toelating verleend door de bevoegde ambtenaar, door de Koning hiertoe aangewezen.

Deze toelating wordt slechts verleend na akkoord tussen de werkgever en de organisatie of organisaties, waarbij de meerderheid van de betrokken werknemers is aangesloten, of, bij ontstentenis van zulke organisaties, de meerderheid van de betrokken werknemers.

Bij gebrek van de afwijkingen als bepaald in 2° en 3°, mogen de grenzen van de arbeidsduur in geen geval overschreden worden met meer dan twee uren per dag, noch met meer dan tien uren per week, noch met meer dan 130 uren per kalenderjaar (66).

#### C. Beperkingen gemeen aan alle afwijkingen.

De uiterste grens van de arbeidsduur wordt vastgesteld op 11 uren per dag, zelfs in geval van samenvoeging van de afwijkingen als bepaald bij of krachtens deze wet (67).

Het gevaar was niet denkbeeldig dat er, door een handige cumulatie van de toegelaten afwijkingen, tot een omzeiling van de principes en doelstellingen van de wet kon gekomen worden.

Uitzondering wordt echter gemaakt voor het personeel belast met de uitvoering van werken die wegens hun aard niet mogen onderbroken worden (68), alsook voor de werknemers die het hoofd moeten bieden aan een noodtoestand of onvoorziene en noodzakelijke werken moeten uitvoeren (69).

#### § 3. Beperking van de arbeidsduur

15. De door deze wet en haar uitvoeringsbesluiten vastgestelde maximumgrenzen van de arbeidsduur mogen ingekort worden ingevolge een beslissing van het bevoegd paritair comité, door de Koning algemeen bindend verklaard en die van toepassing is op het geheel of op een gedeelte van de betrokken bedrijfstak. Bij ontstentenis van een bevoegd paritair comité mag de arbeidsduur, op voorstel van de N.A.R., door de Koning verkort worden (70).

Dit zeer belangrijk artikel huldigt het principe dat het in een min of meer nabije toekomst nodig zal zijn de arbeidsduur opnieuw te verkorten; het getuigt daarbij van de bekommernis van de werkgever een zo soepel mogelijk karakter aan de nieuwe wet te verlenen. We hebben er hoger reeds op gewezen dat de nieuwe wet op de arbeidsduur een residuair karakter heeft in die zin dat wettelijk vastgelegd en veralgemeend wordt wat reeds in hoge mate door bemiddeling van de paritaire comités werd bereikt: het beginsel van de vijftienviertigurenweek was inderdaad reeds in ruime mate doorgedrongen in de dagelijkse sociale realiteit. De wetgever heeft nu de weg naar de veertigurenweek zoals voorgesteld door de aanbeveling nr. 116 van de Internationale Arbeidsorganisatie, gemakkelijk willen maken door aan de paritaire comités zelf, het impuls tot de geleidelijke verwezenlijking van dit objectief over te laten.

In dit verband dient opgemerkt dat het initiatief

tot inkorting van de arbeidsduur niet alleen bij de paritaire comités berust (71).

Indien tot een inkorting van de arbeidsduur wordt overgegaan, mag hieruit in geen geval een loonsverhoging volgen. Hetzelfde principe geldt natuurlijk voor de verkorting die rechtstreeks uit de toepassing van de nieuwe wet spruit (72).

#### § 4. Lonen voor overuren

16. Artikel 21 bevat bepalingen betreffende de beloning van de overuren. Als overwerk dient te worden beschouwd elke arbeid die wordt verricht boven acht uren per dag of vijftienveertig uren per week. In de gevallen waar de wet afwijkingen toelaat, waardoor de dagelijkse en (of) de wekelijkse arbeidsduurgrens overschreden worden, zal alleen als overwerk worden beschouwd de arbeid verricht buiten de voorwaarden en de grenzen die deze artikelen stellen (73).

#### 17. Berekening van het loon voor overwerk.

Vermits het loon voor overwerk berekend wordt op het gewoon loon, is het noodzakelijk te weten wat onder « gewoon loon » dient verstaan te worden. Het is het gemiddeld uurloon dat betaald is of betaald moet worden voor de dag of de week in de loop waarvan de overuren gepresteerd werden die recht geven op overloon. Bij die berekening dienen de premies die op het einde van het jaar, onder welke benaming ook worden uitbetaald, te worden uitgesloten. Wel worden begrepen de premies die rechtstreeks met het loon verband houden en met dit loon op iedere betaaldag worden uitbetaald (74).

Het overwerk wordt betaald tegen een bedrag dat ten minste 25 % hoger is dan het gewone loon. Voor de overuren die de dagelijkse of de wekelijkse grens met meer dan twee uren overschrijden, bedraagt de verhoging echter ten minste 50 %. De verhoging bedraagt evenwel ten minste 100 % voor overwerk op zondag en op de betaalde feestdagen (75).

Volgende punten zijn te weerhouden:

1° het bedrag van het loon voor overwerk is een minimum (« tegen een bedrag dat ten minste... »);

2° de verhoging met 100 % voor overwerk op zondag geldt ook voor overwerk verricht op de wettelijke feestdagen (nieuwe bepaling);

3° bij het berekenen van het overloon moet rekening gehouden worden zowel met het overschrijden van de dagelijkse grens als met het overschrijden van de wekelijkse; dit zal het geval zijn wanneer het totaal aantal overuren per dag groter is dan of gelijk aan het aantal overuren per week en dit laatste aantal meer dan twee bedraagt, zodat overuren aan 150 % dienen uitbetaald te worden.

Aldus kunnen zich drie mogelijkheden voordoen:

1° enkel de daggrens wordt overschreden: de verhoging bedraagt in dit geval 25 % voor de eerste twee uren en 50 % vanaf het derde uur;

2° de weekgrens wordt overschreden zonder overschrijding van de daggrens: zelfde berekening als 1°;

3° de weekgrens wordt overschreden samen met de overschrijding van de daggrens: er wordt rekening gehouden met de twee overschrijdingen (76).

*Voorbeeld:* een onderneming werkt normaal 9 uren per dag gedurende 5 dagen in de week; de weekgrens is bijgevolg de 45 uren, terwijl de daggrens zonder toelating en zonder recht op overloon te scheppen wette-

lijk op 9 uren mocht gebracht worden (toep. art. 6, § 1 en art. 21, tweede lid).

Bij toepassing van artikel 17 § 2 (buitengewone vermeerdering van het werk) werkt de onderneming gedurende 13 weken naar rata van 5 dagen van 11 uren, t.t.z. 55 uren per week.

#### Berekening overloon :

— de dagelijkse grens wordt slechts vanaf het 9e uur overschreden (toepasselijk art. 6, § 1, en art. 21, tweede lid). Er is bijgevolg een overloon verschuldigd voor de overschrijding van 2 uren per dag en dit gedurende 5 dagen per week : dus 10 uren tegen 125 %;

— de wekelijkse duur wordt eveneens met 10 uren overschreden : voor elk van de eerste twee bedraagt de beloning : 125 %; voor elk van de andere 8 uren : 150 %.

Wekelijkse eindrekening van het loon voor overwerk :  
Twee uren aan 125 %  
Acht uren aan 150 %.

#### § 5. Bepalingen betreffende de arbeidstijdregeling

18. Voor de werknemers die niet in aanmerking komen voor de bepalingen van de wet van 15 juni 1896 nopens het werkplaatsreglement, moet in een door de wetgever opgesteld bericht het uur van aanvang en van stopzetting van het werk, het tijdstip alsmede de duur van de rusttijden worden vermeld. Dat bericht wordt en blijft aangeplakt in de lokalen van de inrichting op een zichtbare plaats die voor alle werknemers toegankelijk is (77).

Elke nieuwe arbeidstijdregeling wordt binnen de kortst mogelijke termijn en ten minste vierentwintig uren tevoren ter kennis van de belanghebbenden gebracht, door middel van een bericht dat op de in het eerste lid bepaalde plaats wordt aangeplakt.

De berichten worden door de werkgever of zijn aangestelde gedateerd en ondertekend en vermelden de datum waarop de erin vervatte verandering in de arbeidstijdregeling ingaat. De werknemers hebben het recht ervan afschrift te nemen.

Wanneer de regeling of de verandering hierin niet meer van kracht is, moet het desbetreffend bericht gedurende één jaar worden bewaard.

De in dit artikel bedoelde berichten worden aan de door de Koning aangewezen ambtenaren of beambten gezonden.

Behoudens in de bij de wet bepaalde gevallen (78), is het verboden arbeid te doen of te laten verrichten buiten de arbeidstijd, bedoeld in het werkplaatsreglement en in de hierboven bedoelde berichten (79).

### III. Algemene bepalingen

#### § 1. Schorsing van de toepassing van de wet

19. De Koning kan de toepassing van de bepalingen van deze wet geheel of gedeeltelijk schorsen :

1° in geval van oorlog of bij gebeurtenissen die een gevaar opleveren voor 's lands veiligheid;

2° om economische redenen van nationale aard, op eensluidend advies van de N.A.R. (80).

#### § 2. Advies

20. Zoals reeds op verschillende plaatsen werd aangetoond, blijkt een van de karakteristieken van de wet

haar soepelheid te zijn. Deze werd ondermeer verwezenlijkt door aan de Koning bepaalde bevoegdheden te verlenen mits een bepaalde procedure na te leven : nu eens zal de Koning slechts kunnen optreden op voorstel van het bevoegd paritair comité en na het advies van de N.A.R. ingewonnen te hebben (bijv. uitbreiding of inkrimping van de wet); dan zal de Koning het advies moeten inwinnen van paritair samengestelde organen welke de wet aanduidt (bijv. de afwijkingen); in bepaalde gevallen zal hij slechts de beslissingen van de paritaire comités verbindend kunnen verklaren (bijv. verkorting van de arbeidsduur).

Indien nu aan de Koning een bepaalde bevoegdheid wordt verleend, doch het niet uitdrukkelijk bepaald is hoe die bevoegdheid moet uitgeoefend worden, stelt de wet als algemene regel dat de Koning het advies moet inwinnen van het bevoegd paritair samengesteld orgaan, dat door of krachtens de wet ingesteld is voor bepaalde categorieën van personen, waarop de verordening van toepassing is (81). Onder advies wordt verstaan de zienswijze van het paritair samengesteld orgaan in verband met de arbeidsvoorwaarden of om het even welk probleem. Het advies wordt gewoonlijk verstrekt op verzoek van een gezagsorgaan. Over het algemeen kan het advies bij eenvoudige meerderheid of eenparigheid worden gegeven. Tenzij dit uitdrukkelijk in de wet wordt bepaald, is het advies niet bindend voor het gezagsorgaan waarvoor het is bestemd.

In onderhavig geval moeten de geraadpleegde instellingen hun advies mededelen binnen de twee maanden nadat hun verzoek daartoe is gedaan; zoniet wordt er geen rekening mede gehouden.

21. Aan de paritaire comités wordt ook de bevoegdheid gegeven op eigen initiatief voorstellen betreffende de arbeidsduur te doen aan de minister tot wiens bevoegdheid de arbeid behoort (82). Deze bepaling is overbodig vermits de paritaire comités op grond van de besluitwet van 9 juni 1945 tot vaststelling van hun statuut reeds deze bevoegdheid bezitten (83). Indien de tekst bedoelt dat de paritaire comités voorstellen kunnen doen die een ruimere werkingssfeer dan de bedrijfstak hebben, zou dit als gevolg hebben dat een paritair comité zich kan mengen in aangelegenheden die tot de eigen bevoegdheid van een ander paritair comité of van de N.A.R. behoren; quod non (84).

#### § 3. Toezicht

22. Met de bepalingen betreffende het toezicht staan we voor een van de domeinen waar positief een begin werd gemaakt met het concreet verwezenlijken van een zekere eenvormigheid in onze arbeidswetgeving; dit mag ten eerste toegejuicht worden vermits vooral de verspreid liggende bepalingen omtrent de werkingssfeer, het toezicht en de sancties wegens hun pluri-formiteit, het sociaal recht aan kritiek blootstellen.

Inzake het toezicht werd de eenvormigheid verwezenlijkt tussen de wet op de arbeidsduur en de nieuwe wet op de zondagsrust.

*Het onrechtstreeks toezicht* : de werkgevers, met uitzondering nochtans voor de personen die voor de toepassing van de wet met werkgevers worden gelijkgesteld (85) moeten zich schikken naar de bepalingen van de besluiten, genomen ter uitvoering van de wet van 26 januari 1951 betreffende de vereenvoudiging van de documenten waarvan het bijhouden voorgeschreven is door de sociale wetgeving (86).

*Het rechtstreeks toezicht* : Dit wordt uitgeoefend door de door de Koning aangewezen ambtenaren, onvermin-

derd echter de plichten van de officieren van gerechtelijke politie (87).

Deze ambtenaren mogen bij de uitoefening van hun opdracht:

1° op gelijk welk ogenblik van de dag of de nacht, zonder voorafgaande verwittiging, vrij binnengaan in alle inrichtingen, gedeelten van inrichtingen, lokalen of andere werkplaatsen, waar personen tewerkgesteld zijn die onder de bepaling van deze wet en van de uitvoeringsbesluiten ervan vallen; tot de bewoonde lokalen hebben ze evenwel alleen toegang wanneer de vrederechter vooraf toestemming heeft verleend. Wat moet echter worden verstaan onder «op gelijk welk ogenblik van de dag of de nacht»? Het gemeen recht zegt dat er een periode van de nacht is waar geen huiszoeken mogen gebeuren, tenzij met de toestemming van de bewoner (88). Deze waarborg geldt echter alleen voor de bewoonde lokalen, zodat voor andere lokalen de vrederechter wel de toestemming mag verlenen tot een onderzoek ter plaatse van de vermoedelijke overtreding. De periode van de nacht ligt tussen 9 uur 's avonds en 5 uur 's morgens (89).

Tijdens de periode van de dag mag geen huiszoeking plaatsgrijpen dan binnen de vormen voorzien door de wet, nl. toestemming van de onderzoeksrechter of, in onderhavig geval, van de vrederechter. Het bevel geldt in dit geval zowel voor de bewoonde als niet bewoonde lokalen.

2° gelijk welk onderzoek, gelijk welke controle en enquête instellen alsmede alle inlichtingen inwinnen, die zij nodig achten om zich ervan te vergewissen dat de wettelijke en reglementaire bepalingen werkelijk worden nageleefd en met name:

a) de werkgever, zijn aangestelden of lasthebbers evenals de werknemers en de leden van de syndicale afvaardigingen van de onderneming hetzij alleen, hetzij te zamen ondervragen over alle feiten, welke het nuttig is te kennen voor de uitoefening van het toezicht;

b) zich zonder verplaatsing alle boeken, registers en documenten doen overleggen, die bij deze wetten en de uitvoeringsbesluiten ervan zijn voorgeschreven, en afschriften of uittreksels ervan opmaken;

c) inzage en afschrift nemen van alle boeken, registers en documenten, die zij voor het volbrengen van hun opdracht nodig achten;

d) gelasten dat de documenten worden aangeplakt, die krachtens deze wet en de uitvoeringsbesluiten ervan moeten geafficheerd worden.

De ambtenaren kunnen zowel waarschuwingen geven als processen-verbaal opstellen (90).

#### § 4. Strafbepalingen

23. Ook op dit gebied werd naar eenvormigheid gestreefd (91). Onverminderd de artikelen 269 tot 274 van het Strafwetboek, worden met gevangenisstraf van acht dagen tot een maand en met een geldboete van 26 tot 500 F of met een van die straffen alleen gestraft:

1° de werkgever, zijn aangestelden of lasthebbers, die arbeid doen of laten verrichten in strijd met de bepalingen van deze wet of van de uitvoeringsbesluiten ervan;

2° de werkgever, zijn aangestelden of lasthebbers die de bepalingen van de artikelen 9, 10, 15, 20, 21, 22 en 23 niet nakomen.

3° de werkgever, zijn aangestelden of lasthebbers

evenals de werknemers die het krachtens deze wet georganiseerde toezicht verhinderen (92).

Voor de onder 1° en 2° ondergebrachte misdrijven, wordt de geldboete zoveel toegepast als er personen in strijd met de bepalingen van de wet of van de uitvoeringsbesluiten ervan zijn tewerkgesteld; het bedrag van de geldboete mag evenwel niet hoger zijn dan 50.000 F (93).

#### IV. Slotbepalingen

24. Door de artikelen 38 tot en met 47 worden sommige bepalingen (vooral strafbepalingen) van de wet van 15 juli 1896 op het werkplaatsreglement, van de wet van 9 juli 1936 tot invoering van de veertig-urige arbeidsweek in de bedrijven of bedrijfstakken waarin onder ongezone, gevaarlijke of lastige voorwaarden gearbeid wordt, van de wet van 22 december 1936 tot instelling van het regime der vier ploegen in de automatische vensterglasblazerijen en van de wet van 25 juni 1905 op de vrouwen- en kinderarbeid aangepast aan de nieuwe wet.

25. De praktische verwezenlijking van de wetgeving op de arbeidsduur hangt natuurlijk in grote mate af van de uitvoeringsbesluiten die ofwel K.B. ofwel bij K.B. algemeen bindend verklaarde collectieve arbeids-overeenkomsten kunnen zijn.

Hierbij kan de vraag gesteld worden of de uitvoeringsbesluiten genomen op grond van de opgeheven wet van 1921 systematisch dienen herzien te worden. De wetgever heeft hierop een realistisch antwoord gegeven, zich steunend op de overweging dat het onlogisch zou zijn de uitvoerende macht of de betrokken partijen stelselmatig te verplichten de bestaande uitvoeringsbesluiten te herzien daar waar op het juridisch vlak geen bezwaar geldt tegen het behoud ervan.

De wet stelt dan ook volgende regeling: de besluiten genomen ter uitvoering van de wet van 14 juni 1921 tot invoering van de achturedag en van de achten-veertigurenweek blijven van kracht totdat zij worden opgeheven of totdat hun geldigheidsduur verstrijkt.

De koninklijke besluiten waarbij beslissingen van paritaire comités inzake arbeidsduur algemeen bindend zijn verklaard, blijven van kracht totdat hun geldigheidsduur verstrijkt of totdat zij worden opgeheven of vervangen door ter uitvoering van deze wet genomen besluiten of door algemeen bindend verklaarde beslissingen van paritaire comités. Dit lid is niet van toepassing op de bepalingen die niet stroken met deze wet of de uitvoeringsbesluiten ervan. De in het eerste lid bedoelde besluiten houden in elk geval op uitwerking te hebben twee jaar na de laatste dag van de maand waarin deze wet is bekendgemaakt (94).

Tenslotte zal de wet in werking treden de eerste dag van de zevende maand volgend op die waarin zij in het Belgisch Staatsblad is bekendgemaakt, te weten: 1 februari 1965.

Bernard DUBOIS,

Doctor in de Rechten, lic. Sociaal Recht,  
Aspirant van het Nationaal Fonds voor  
Wetenschappelijk Onderzoek,

(1) Voorbereidende werken:

Zitting 1962-63.

Parlementaire bescheiden - wetsontwerp nr. 476-1 van 16 januari 1963.

Amendementen n° 476-2 van 1 februari 1963; n° 476-3 van 6 februari 1963; n° 476-4 van 14 februari 1963; n° 476-5 van 27 februari 1963; n° 476-6 van 5 maart 1963; n° 476-7 van 30 mei 1963; n° 476-8 van 16 oktober 1963; n° 476-9 van 23 oktober 1963; n° 476-10 van 30 oktober 1963; n° 476-11 van 8 november 1963.

Zitting 1963-64.

Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Parlementaire bescheiden - Verslag n° 476-12 van 5 maart 1964. Amendement n° 476-13 van 5 maart 1964; n° 476-14 van 11 maart 1964; n° 476-15 van 17 maart 1964.

Parlementaire Handelingen - Bespreking. Vergadering van 18 maart 1964. Aanneming. Vergadering van 19 maart 1964. Senaat.

Parlementaire bescheiden - Wetsontwerp overgemaakt door de Kamer van Volksvertegenwoordigers, n° 200, van 19 maart 1964 - Verslag n° 287 van 18 juni 1964.

Parlementaire Handelingen - Bespreking en aanneming. Wet van 30 juni 1964.

(2) Op twee onthoudingen na in de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

(3) Er bestaan uitzonderingen: bijv. de wet van 16 mei 1938 tot regeling van de arbeidsduur in de diamantnijverheid welke ook van toepassing is op de zelfstandige diamantbewerkers.

(4) Alhoewel, bijvoorbeeld, voor het hoger kaderpersoneel een systeem waarbij in geval van overwerk compenserend jaarlijks verlof toegekend wordt, niet ondenkbaar is; dit zou echter vooral bij middel van interne akkoorden moeten bereikt worden.

(5) Intussen de wet van 6 juli 1964 op de zondagsrust geworpen. Zie mijn bijdrage in een van de volgende nummers van et R.V.

(6) Advies Raad van State over het ontwerp van wet «betreffende de arbeidsduur in de openbare en particuliere sectoren van 's lands bedrijfsleven», Kam. Volksvert. zitt. 1962-1963, doc. 476-1, blz. II v.v.

(7) Kam. Volksvert., zitt. 1962-1963, doc. 476-1 (mem. toel.), blz. 1.

(8) De nieuwe wet heeft nochtans in twee van deze wetten een eenvormigheid van de strafbepalingen doorgevoerd: zie verder n° 24.

(9) Kam. Volksvert., doc. 476-1, loc. cit., blz. 13.

(10) Zie verder n° 15.

(11) Senaat, zitt. 1963-1964, Commissie voor Tewerkstelling, Arbeid en Sociale Voorzorg, verslag, doc. 287, blz. 5.

(12) We vestigen de aandacht van de lezers op het feit dat voor de commentaar op de verschillende artikels van de wet dikwijls gebruik werd gemaakt van de parlementaire werkzaamheden; we vonden het niet nodig steeds opnieuw te verwijzen naar de juiste plaats waar eventueel de commentaar uit geleend werd; voor belangrijke problemen echter, wordt naar een preciese referentie verzonden.

(13) De termen «werkgever» en «werknemer» bedoelen uiteraard personen die door een arbeidsovereenkomst gebonden zijn. Daarom stelt het tweede lid van artikel I de andere personen met «werkgevers» en «werknemers» gelijk.

(14) Advies Raad van State, ontwerp betreffende de bescherming van de beloning van de werknemers, Kam. Volksvert., zitt. 1962-1963, doc. 476-1, blz. 10. In dezelfde zin het advies van 24 maart 1961 over et voorstel van wet tot codificering van de arbeidswetgeving.

(15) Een eerste stap in die richting kan gevonden worden in de wet van 16 mei 1938 op de arbeidsduur in de diamantnijverheid; het toepassingsgebied van de wet strekte zich niet alleen uit tot de arbeiders gebonden door een arbeidsovereenkomst maar ook tot die welke buiten dienstverband staan (zelfstandigen). Deze regeling kwam echter vooral tot stand om deze bedrijfstak beter te ordenen.

(16) Volgens artikel 13, 2° van de wet van 1912 kan de kinderrechter de minderjarigen tot hun meerderjarigheid toevertrouwen aan een persoon, een vereniging, een weldadigheidsinstelling of aan een private of openbare onderwijsinstelling.

(17) Zie Kamer, doc. 476-1, loc. cit., blz. 3 en Senaat, doc. 287, loc. cit., blz. 13.

(18) Zie de wet van 28 juni 1963 tot wijziging en aanpassing van de wetten op de Rijkscomptabiliteit, artt. 1 en 33 v.v.

(19) Het probleem zou zich anders stellen in de genationaliseerde bedrijven: raadpleeg hierover het Franse «Droit des Nationalisations».

(20) O.a. Trib. Conflits, arr. 23 nov. 1959; Rev. Droit Public Sc. Pol. 1960 - 676 met noot Waline.

(21) Een sprekende illustratie hiervan werd gegeven tijdens de parlementaire besprekingen: er ontstond twijfel omtrent de al dan niet onderwerping van het personeel van de N.M.B.S., zie Kam. Volksvert., handel, 18-3-64, blz. 7, tussenkomst Glineur.

(22) Idem, blz. 8.

(23) De minister noemde in dit verband de N.M.B.S.

(24) Lees ondermeer het arrest Hof van Cass. 27 juni 1963. Pas. 1963-I-1134. Rechtsleer: Ch. Huberlant, La situation juridique du personnel des institutions parastatales, in: R.J.D.A. 1960, 254.

(25) Zie advies n° 161 d.d. 12.4.1962 van de N.A.R. alsook het verslag Kamercommissie, loc. cit., blz. 8.

(26) Tijdens de bespreking in de Kamercommissie van Arbeid en Tewerkstelling, had de regering, rekening houdend met deze toestand, een amendement ingediend waarbij de personen tewerkgesteld door het Rijk, de provincien en de gemeenten, de openbare instellingen die eronder ressorteren alsook de instellingen van openbaar nut, buiten het toepassingsgebied van de wet vielen, voor zover bijzondere reglementaire voorschriften inzake de arbeidsduur op hen van toepassing waren. Bijgevolg zou de wet op deze overheidspersoneelsleden van toepassing zijn voor zover geen reglementaire voorschriften hun toestand regel-

den. Dit amendement werd door de commissie dadelijk overgenomen en eenparig aangenomen (zie verslag, loc. cit., blz. 8). Nochtans komt soortgelijke tekst niet voor in de definitieve redactie van de wet, alhoewel noch het verslag van de senaatscommissie, noch de parlementaire handelingen melding maken van een eventuele verwerping van dit aangenomen amendement.

(27) Zie advies Raad van State, loc. cit., blz. 18.

(28) Zie hieronder, 2°.

(29) Lees hieromtrent de verklaring van de minister in de Kamercommissie, loc. cit.

(30) Cfr. art. 2, § 3, besluitw. 28.XII.44, gew. 14.VII.1961.

(31) De hier voorkomende definitie van de familieonderneming stemt overeen met die welke voorkomt in de wet van 14 juli 1961 tot wijziging en aanvulling van de besluitwet van 28 dec. 1944 (art. I, § 3, 2°), alsook met de definitie die voorkomt in de wet op de zondagsrust, zodat hierdoor de eenvormigheid van het begrip «familieonderneming» verzekerd wordt.

(32) Aan deze term moet de betekenis gegeven worden die het algemeen spraakgebruik er aan verleent; worden dus niet bedoeld: handelsbeurzen, nijverheidsbeurzen, salons, tentoonstellingen.

(33) Dit ten gevolge van een amendement van de heer Major (Kam. Volksvert., 1962-63, doc. 476-10), amendement dat steunde op de vaststelling dat in de meeste Europese landen de zeelieden genieten van de 45 urenweek.

(34) Zie verder, n° 14, B 1° a).

(35) Uitzondering gemaakt voor de studenten-stagiairs die in een speciale toestand verkeren.

(36) Doc. n° 476-6.

(37) Parl. hand., 18.3.1964, blz. 9 v.v.

(38) Art. 3 en 13; zie verder n° 10 en n° 14 B, 1° a).

(39) Voor de samenstelling van deze organen en de te volgen procedure: lees art. 3, lid twee tot vier.

(40) Senaat, verslag loc. cit., blz. 14.

(40bis) Tijdens de bespreking in de Kamercommissie, verklaarde de minister dat hij de vrees die sommigen uitten tegenover artikel drie, niet deelde, vermits het voorstel tot zulk een maatregel moet uitgaan van de paritaire comités, organen waar de eenparigheid de algemene regel is, en dit voorstel bij K.B. moet bindend verklaard worden; dit bood volgens de minister voldoende waarborgen.

(41) De Nederlandse tekst doet dit o.i. niet duidelijk blijken; vergelijk met de Franse tekst: «... ne peut excéder huit heures par jour ni quarante-cinq heures par semaine»; Nederlandse tekst: «achtuurendag of vijftienviertig uren».

(42) Senaatscommissie, verslag; loc. cit., blz. 15 v.v.

(43) Kamer, doc. 476-7.

(44) Senaatscommissie, verslag, loc. cit., blz. 19.

(45) Art. 4, derde lid.

(46) Art. 4, vierde lid.

(47) Art. 4, laatste lid.

(48) Senaatscommissie, verslag, loc. cit., blz. 28.

(49) Art. 6, § 1; uit de geest van deze bepaling mag zonder twijfel worden afgeleid dat onder «rustdag» slechts de elke week terugkerende rustdagen bedoeld worden en niet de feestdagen of inhaalrusttijden.

(50) Art. 6, § 2.

(51) Art. 7, zie ook hoger n° 8, 1°.

(52) Art. 7. Voor wat moet begrepen worden onder de termen «paramedisch personeel» en «inrichtingen die geneeskundige enz...» raadpleeg: mem. toel., loc. cit., blz. 6.

(53) Art. 8.

(54) Art. 8, tweede lid.

(55) Mem. toel., loc. cit., blz. 7.

(56) Het betreft hier zowel de jaarlijkse inventarissen en balansen als de speciale zoals bv. na de vaststelling van een diefstal, een catastrofe of vóór de wijziging van de productie-techniek.

(57) Art. 9, lid 3 en 4; art. 10, lid 2. De werkgever zal hierbij rekening houden met de rusttijden bepaald bij de wet op de zondagsrust; wanneer echter 's zondags gewerkt wordt in overeenstemming met de wet op de zondagsrust en terzelfdertijd de wettelijk toegelaten wekelijkse arbeidsduur overschreden wordt, bestaat er geen aanleiding om de twee verschillende verplichtingen te cumuleren door tweemaal voor dezelfde arbeid een inhaalrusttijd te verlenen.

(Vraag van de heer Vandepuette en antwoord van de minister: Senaat, Parl. hand., vergad. 18 febr. 1964 (bespreking zondagsrust), blz. 765.

(58) Art. 12, eerste en tweede lid.

(59) Art. 12. Deze bepaling werd geïnspireerd door art. 5 van de opgeheven wet van 1921.

(60) Op grond van dit artikel 5 werden ondermeer genomen: het K.B. van 28.1.1954 tot vaststelling van een bijzondere arbeidsverdeling voor het personeel tewerkgesteld in de biscuit- en beschuitbakkerijen en in de bedrijven waar peperkoek, marsepein en industrieel banketgebak wordt gefabriceerd; het K.B. van 24.12.1958 tot vaststelling van de arbeidsduur van het fabricatiepersoneel tewerkgesteld in de industriële broodbakkerijen, de kleine bakkerijen en de kleinhandelsbakkerijen.

(61) Mem. toel., loc. cit., blz. 9.

(62) Art. 14; het overschrijden van deze grenzen geeft natuurlijke aanleiding tot het betalen van overuren.

(63) Art. 15: voor de toekenningsmodaliteiten van de inhaalrusttijden, zie hoger n° 14, A, 2° in fine.

(64) De wekelijkse duur van hun arbeid, berekend over een periode van maximum vier weken, mag niet meer dan vijftienviertig uren per week belopen.

(65) Art. 17, § 1.

(66) Art. 17, § 2 en 3.

(67) Art. 18.

(68) Zie hoger n° 14, A, 2° b).

- (69) Zie hoger n° 14, A, 4°.  
 (70) Art. 19.  
 (71) Lees tweede lid van art. 19.  
 (72) Art. 20.  
 (73) Het zijn de artikelen 6, 8, 9 en 19. Het loon voor overuren kan ook toepassing vinden in de gevallen voorzien bij art. 13 (bijv. meer dan 90 u. arbeid over twee opeenvolgende weken verdeeld) en bij art. 7 (paramedisch personeel — is overwerk de arbeid verricht boven de 9 uren per dag) (art. 21, lid 3 en 4).  
 (74) Kamercommissie, verslag, loc. cit., blz. 26.  
 (75) Artikel 21, laatste lid.  
 (76) Raadpleeg de voorbeelden aangehaald in: mem. toel., loc. cit., blz. 9; Kamercommissie, verslag, loc. cit., blz. 27 v.v.; Senaatscommissie, verslag, loc. cit., blz. 21 v.v.  
 (77) Voor de werknemers die onder de wet van 1896 vallen, is art. 2 van toepassing waarbij het werkplaatsreglement binnen de perken overeenkomende met de aard der onderneming, het begin en het einde van de regelmatige werkdag moet vermelden.  
 (78) Voor de taal waarin deze berichten moeten opgesteld worden, verwijzen we naar artikel 41 van de wet van 2 augustus 1963 op het gebruik van de talen in bestuurszaken.  
 (79) Het betreft de artt. 10, 11, 5° en 15°, 12, 14 en 17.  
 (80) Art. 24.  
 (81) Artikel 25, § 1. Dit advies wordt echter gegeven door de N.A.R. wanneer de verordening behoort tot de bevoegdheid van verscheidene paritaire comités of organen of bij ontstentenis van dergelijke organen of comités (art. 25, § 1, tweede lid); dit zal bijv. het geval zijn met zekere openbare diensten waarvan

- het personeel onder de toepassing van de wet valt doch dat van geen enkel paritair comité afhangt.  
 Uitz. op de algemene regel: zie n° 19.  
 (82) Artikel 25, § 2.  
 (83) Artikel 10, b) en c).  
 (84) Zie het advies van de Raad van State, loc. cit., blz. 25.  
 (85) Zie hoger, n° 6.  
 (86) De Koning kan echter de bepalingen van de wet van 1951 en van de uitvoeringsbesluiten ervan geheel of gedeeltelijk van toepassing maken op de personen die met werkgevers gelijkgesteld zijn (art. 26).  
 (87) Artikel 27.  
 (88) Artikel 10 Grondwet; art. 8, titel I wet van 19-22. VII, 1791; art. 113 wet van 28 germinal jaar VI; art. 76 constit. 22 frimaire jaar VII.  
 (89) Decreet van 4 augustus 1806 dat verwijst naar art. 1037 wetboek burg. rechtspl. Voor de bepaling van het wettelijk uur zie: wet van 29 april 1892; wet van 7 februari 1920; B. Reg. 9 maart en 6 september 1945.  
 (90) Artikel 29: de ambtenaren die belast zijn met het toezicht kunnen bij de uitoefening van hun ambt de bijstand van de gemeentelijke politie en van de rijkswacht vorderen (art. 30).  
 (91) Vergelijk met de nieuwe wet op de zondagsrust.  
 (92) Artikel 31.  
 (93) Artikel 32. Voor wat betreft de herhaling, de burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de werkgever, de toepassing van boek I van het strafwetboek, de verjaring: lees de artt. 32 tot 36.  
 (94) Art. 50.

## RECHTSPRAAK

### HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 23 januari 1964.

Eerste Voorzitter: M. Giroul.

Raadsheer-verslaggever: M. Moriamé.

Eerste Advokaat-generaal: M. Janssens de Bisthoven.

**Huwelijk. — Bekwaamheid van de in gemeenschap gehuwde vrouw m.b.t. de verkoop van een eigen onroerend goed. — Gevolgen van de krachtens art. 226 quater B.W. verleende gerechtelijke machtiging.**

*Krachtens het nieuw art. 214 B.W. beschikt de gehuwde vrouw, op enkele uitzonderingen na, over de volledige burgerlijke bekwaamheid; de uitwerking hiervan is eventueel beperkt tot de macht, die de man uit het huwelijksgoederenrecht put. Aldus kan de alleen handelende echtgenote, gemeen in goederen, geldig onder bezwarende titel een eigen goed vervreemden, maar onder voorbehoud van het aan de gemeenschap toebehorend genotsrecht.*

*De functie van de krachtens art. 226 quater B.W. ingerichte gerechtelijke machtiging is thans voor de een of andere bepaalde handeling die de echtgenote geldig alleen kan verrichten, de hinderpaal op te heffen, die uitsluitend voortspruit uit de macht die het huwelijksgoederenrecht aan de man toekent.*

*Een bij machtiging van het gerecht tot stand gekomen verkoop van een eigen onroerend goed van de echtgenote is aan de man en de gemeenschap tegenstelbaar; overeenkomstig art. 1426 B.W. verbindt een dergelijke verkoop, die zonder toestemming van de man geschiedde, evenwel niet de goederen van de gemeenschap; in het bijzonder brengt hij in hoofde van de man geen verplichting tot vrijwaring tot stand.*

Gillieaux t./ Cocriamont e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 23 juli 1961 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 214 (gewijzigd door artikel 1 van de wet van 30 april 1958 betreffende de wederzijdse rechten en

plichten van de echtgenoten), 226 quater en sexes, (artikel 8 van dezelfde wet), 818, 905 (door artikel 7 van dezelfde wet gewijzigd), 1401, inzonderheid 2°, 1409, inzonderheid 2°, 1410, 1413, 1416, 1417, 1421, 1426, 1427, 1428, 1498 en 1528 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden arrest beslist, enerzijds, dat de volledige bekwaamheid aan de gehuwde vrouw door de wet van 30 april 1958 erkend het haar, zelfs in het stelsel van gemeenschap mogelijk maakt over de naakte eigendom van een eigen goed te beschikken zonder dat ze om het even welke machtiging moet bekomen, en, anderzijds, dat noch het recht van genot van de gemeenschap over de eigen goederen van de vrouw, noch de machten welke de wet aan de man op deze goederen en als hoofd van de gemeenschap toekent, er zich tegen verzetten dat de vrouw gemeen in goederen, in geval van ongerechtvaardigde weigering van de man, gerechtelijk gemachtigd zou kunnen zijn haar eigen goederen te gelde te maken, op grond van artikel 8 van de wet van 30 april 1958 (inzonderheid artikel 226 quater nieuw van het Burgerlijk Wetboek), hetwelk een algemene bepaling zou zijn en geven enkele beperking zou behelzen van het aan de vrouw erkend recht de gerechtelijke machtiging te verzoeken voor al de daden welke haar volledige bekwaamheid haar toelaat te stellen, en waarvoor de toestemming van de man uitsluitend noodzakelijk is om reden van huwelijksvermogenstelsel, en doordat dienvolgens het bestreden arrest eerste verweerster machtigt, samen met degenen die met haar in onverdeeldheid zijn, de akte op te maken van verkoop, aan Koeckelbergh, van de eigendom van het onroerend goed, waarvan zij, als eigen goed, een onverdeeld aandeel bezit, en eiser tot de helft van al de kosten van eerste aanleg en van beroep veroordeelt,

terwijl de wet van 30 april 1958 de regels betreffende de huwelijksvermogenstelsels, inzonderheid de gemeenschap, niet wijzigd; de in het nieuw artikel 226 quater van het Burgerlijk Wetboek vervatte bepaling welke het voor de gehuwde vrouw mogelijk maakt, wanneer haar man haar de machtiging weigert om een handeling te verrichten ze in rechte te bekomen, slechts tijdelijk opnieuw in het Burgerlijk Wetboek, door artikel 8 van de wet van 30 april 1958, samen met andere door de wet afgeschafte bepalingen ingelast

werd, om de verergering van de toestand van de gehuwde vrouw te vermijden, en terwijl aldus, na zoals voor het in werking treden van de wet, en om reden van de aan de man toegekende macht, in het stelsel van de in dit geval tot de aanwinsten beperkte gemeenschap, om de eigen goederen van de echtgenote te beheren, de gemeenschappelijke goederen te beheren en er alleen over te beschikken, en om dienvolgens het gebruik te hebben van de eigen goederen van de echtgenote en de vruchten ervan, waarop de gemeenschap voor gans haar duur recht heeft, te ontvangen, de vrouw gemeen in goederen, enerzijds, in geval van weigering van toestemming door de man, over de naakte eigendom van haar eigen goederen slechts met de gerechtelijke machtiging beschikken kan en, anderzijds, en in elk geval, krachtens artikel 226 quater van het Burgerlijk Wetboek, door het gerecht, spijs de weigering van de man en ten opzichte van deze, niet kan gemachtigd worden om de volle eigendom van een eigen goed te verkopen, terwijl de door de vrouw zonder de toestemming van de man en zelfs met de machtiging van het gerecht verrichte handelingen de gemeenschap niet verbinden en slechts toelaten een rechtsvordering uit te oefenen ten aanzien van de naakte eigendom van haar eigen goederen, waarover zij aldus niet in volle eigendom kan beschikken, juist om reden van het recht van genot van de gemeenschap, dat alleen de man als hoofd van de gemeenschap, op de eigen goederen van de echtgenote, kan uitoefenen:

Overwegende dat, sinds het in werking treden van de wet van 30 april 1958, de gehuwde vrouw, krachtens het nieuw artikel 214 van het Burgerlijk Wetboek, over de volledige burgerlijke bekwaamheid beschikt, op enkele uitzonderingen na, vreemd aan het onderhavige geval;

Dat, nochtans, de uitwerking van deze volledige bekwaamheid eventueel beperkt is tot de macht welke de man uit het huwelijksgoederenrecht put; dat aldus de echtgenote, gemeen in goederen, die alleen handelt, geldig onder bezwarende titel een eigen goed kan vervreemden, maar onder voorbehoud van het genotsrecht dat aan de gemeenschap toebehoort;

Overwegende dat naar luid van artikel 226 quater van het Burgerlijk Wetboek, dat door zijn tekst en door zijn geest van het vroeger artikel 219 van hetzelfde wetboek verschilt, wanneer om reden van haar huwelijksvermogenstelsel, de gehuwde vrouw zonder toestemming van haar man een handeling niet verrichten kan en deze zijn toestemming weigert, zij haar man rechtstreeks kan doen dagvaarden voor de rechtbank van eerste aanleg van het arrondissement van de echtelijke woonplaats, die haar machtiging kan verlenen of weigeren, nadat de man in de raadkamer is gehoord of behoorlijk opgeroepen;

Dat de functie van de aldus ingerichte gerechtelijke machtiging niet meer, zoals in het vroeger artikel 219 zou kunnen zijn de echtgenote te ontheffen van de onbekwaamheid welke haar vroeger trof in haar hoedanigheid van gehuwde vrouw, doch, voor de een of andere bepaalde handeling welke ze geldig alleen kan verrichten, de hinderpaal op te heffen die uitsluitend uit de macht welke het huwelijksgoederenrecht aan de man toekent;

Overwegende dat staande houden, zoals de voorziening dat, evenmin na als vóór het in werking treden van de wet van 30 april 1958, de vrouw gemeen in goederen over de «naakte eigendom» van een van haar persoonlijke goederen niet kan beschikken tenzij door overeenkomstig artikel 226 quater de gerechtelijke machtiging te bekomen erop neerkomt, door geenszins rekening te houden met het nieuw grondbeginsel in

het huidig artikel 214 van het Burgerlijk Wetboek uiteengezet, aan dit artikel 226 quater, dat in stellige en algemene bewoordingen is opgevat, een inhoud te geven welke gelijk is aan die van het vroeger artikel 219, dat door de bovengemelde wet uitdrukkelijk is opgeheven en dat een gerechtelijke controle van de macht van de man inrichtte;

Overwegende dat, zoals namelijk de artikelen 818, lid 2, en 1413, tweede bepaling, van het Burgerlijk Wetboek het aantonen, het genotsrecht dat aan de gemeenschap op de persoonlijke goederen van de echtgenote toekomt en de macht van de man als wettelijke beheerder van deze gemeenschap en van die persoonlijke goederen niet van die aard zijn dat de toestemming van de man steeds een noodzakelijke voorwaarde is voor de vervreemding in volle eigendom van deze eigen goederen;

Dat deze macht van de man dus niet zo absoluut is dat hij, in alle gevallen, de rechten van de derden kan lamleggen of niet in overeenstemming moet zijn, volgens de beoordeling van de rechtbank, met het wettig belang van de echtgenote en van de familie;

Overwegende dat indien de verkoop, bij machtiging van het gerecht, van het onroerend goed, dat de onverdeelde eigendom is van de echtgenote van eiser en van zijn medeërfgenamen, aan de gemeenschap en aan de man tegenstelbaar is, zij, daarentegen overeenkomstig artikel 1426 van het Burgerlijk Wetboek, daar zij zonder de toestemming van deze laatste geschiedde, de goederen van de gemeenschap niet kan aanraken noch, inzonderheid, een verplichting van vrijwaring in hoofde van eiser tot stand doen komen;

Waaruit volgt dat, zonder miskenning van om het even welke in het middel aangeduide wetsbepaling, het bestreden arrest eerste verweerster gemachtigd heeft om samen met degenen die met haar in onverdeeldheid waren, ter studie van Mr. Desgain, notaris te Charleroi, akte te verlijden van de verkoop aan Kockelberg van het litigieus onroerend goed, met de bedingen en op de voorwaarden van het «compromis» van 2 december 1959, om de opbrengst ervan te laten storten in handen van Mr. Bauthier, door het gerecht als beheerder-sekwester van de eigen goederen van eerste verweerster aangeduid, en zulks bij gebrek aan verwezenlijking door eiser van het door hem in conclusies gedaan aanbod, de som van 2.601.000 frank contant te betalen, door storting van gezegde som in handen van Mr. Bauthier binnen de nader aangeduide termijn;

*Om die redenen :*

Verwerpt de voorziening;  
Veroordeelt eiser tot de kosten.

## HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 24 januari 1964.

Voorzitter : M. Bayot.

Raadsheer-Verslaggever : M. Hallemans.

Procureur-Generaal : M. Hoyoit de Termicourt.

Advokaat : Mr. Van Leynseele.

**Verjaring. — Duur van de stuiting van de verjaring overeenkomstig art. 2244 B.W.**

*Wanneer een dagvaarding voor het gerecht krachtens art. 2244 B.W. de verjaring stuit, duurt die stuiting behoudens afwijkende wetsbepaling voort gedurende de ganse loop van de instantie.*

R.M.Z. t./ Maquinay.

Gelet op het bestreden vonnis, op 24 maart 1962 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Brugge;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 2219, 2242, 2244, 2247 en 2249 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden vonnis de vordering van eiser tot betaling van achterstallige bijdragen, bijslagen en interesten welke verweerster hem verschuldigd was, verjaard verklaart sedert 10 augustus 1960, omdat er, vanag 9 augustus 1957, dit is de dag die op de dagvaarding is gevolgd van 8 augustus 1957, een nieuwe verjaringstermijn van drie jaar is ingegaan, zodat, toen eiser op 26 augustus 1960 heeft herdaagd, de verjaring ten voordele van verweerster verworven was, en het vonnis aldus miskend heeft, dat het stuitend gevolg van de oorspronkelijke dagvaarding voortduurt zolang de eisende partij géén afstand van haar rechtsvordering heeft gedaan :

Overwegende dat uit de regelmatig aan het Hof overgelegde stukken blijkt dat de vordering waarover het vonnis uitspraak doet, het voorwerp uitmaakte van een dagvaarding vóór de vrederechter, betekend aan verweerster, en waardoor eiser betaling eiste van achterstallige bijdragen en van bijslagen voor de jaren 1954, 1955 en 1956; dat de zaak door de vrederechter van de rol werd geschrapt maar dat de vordering naderhand het voorwerp uitmaakte van een op 26 augustus 1960 betekende herdagging;

Overwegende dat, krachtens artikel 12 van de besluitwet van 28 december 1944, gewijzigd door artikel 2 van de besluitwet van 6 september 1946, de vordering waarover het vonnis uitspraak doet, verjaart na drie jaar;

Overwegende dat het vonnis, na te hebben aangenomen dat de dagvaarding van 8 augustus 1957 de verjaring had gestuit, beslist dat «vanaf 9 augustus 1957 een nieuwe verjaringstermijn van drie jaar inging», zodat «de bevrijdende verjaring aan geïntimeerde (hier verweerster) verworven was op 10 augustus 1960 »;

Overwegende dat, wanneer een dagvaarding voor het gerecht, krachtens artikel 2244 van het Burgerlijk Wetboek, de verjaring stuit, die stuiting, behoudens afwijkende wetsbepaling, die in onderhavig geval niet voorhanden is, voortduurt gedurende de ganse loop van de instantie;

Overwegende, derhalve, dat het vonnis, door op grond van de reden die het opgeeft de vordering van eiser door verjaring vervallen te verklaren, artikel 2244 van het Burgerlijk Wetboek geschonden heeft;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen :

Vernietigt het bestreden vonnis;

Beveelt dat van dit arrest melding zal gemaakt worden op de kant van de aldus vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerster tot de kosten;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Gent, zetelende in hoger beroep.

## RAAD VAN STATE

6e Kamer. — 28 mei 1964.

Voorzitter : M. Declaire.

Raadsleden : M. Coyette en Mevr. Ciselet.

Substituut-auditeur-generaal : M. Duchatelet.

**Administratieve rechtscolleges. — Pensioenen voor arbeiders en bedienden. — Rechtspleging. — Rechten van de verdediging.**

*De hoge commissie voor pensioenen kan, op grond van art. 11, eerste lid, van het K.B. van 28 april 1958, weigeren de opdracht van de vertegenwoordiger van een pensioenaanvrager te erkennen, ofschoon hij door haar op de vorige terechtzitting was erkend.*

*Maar toen zij naliet de zaak op een latere terechtzitting vast te stellen om de pensioenaanvrager, die te kennen had gegeven dat hij zich wenste te verweeren, gelegenheid te geven hetzij zelf te verschijnen, hetzij een nieuw lasthebber aan te duiden, hetzij zich te doen vertegenwoordigen of bijstaan door een der in artikel 11 bedoelde personen, heeft de hoge commissie de rechten van de verdediging geschonden.*

Lizon t/ Rijksdienst voor arbeiderspensioenen.

**Arrest nr. 10.644.**

Gezien het op 24 augustus 1962 ingediende verzoekschrift, waarbij Eva Lizon de nietigverklaring vordert van de op 25 juni 1962 door de Hoge Commissie voor de pensioenen (5e arbeiderskamer) inzake verzoekster gewezen beslissing;

Overwegende dat verzoekster van 1936 tot 1960 handelaarster is geweest en een door de Rijksdienst voor de pensioenen der zelfstandigen uitgekeerd rustpensioen ontvangt; dat zij op 11 april 1960 om de toekenning van een arbeidersrustpensioen heeft verzocht, overeenkomstig de wet van 21 mei 1955 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor arbeiders; dat de Minister van Sociale Voorzorg haar op 6 december 1960 een pensioen van 5.336 frank 's jaars heeft toegekend, met toepassing van artikel 9, § 3, van even genoemde wet van 21 mei 1955; dat, voor de toekenning van beide genoemde pensioenen, als zelfstandige werkzaamheid in aanmerking werden genomen, de jaren 1935 tot 1955, en als arbeiderswerkzaamheid de jaren 1929 en 1930; dat de huidige betwisting alleen slaat op het bedrag van het arbeidersrustpensioen;

Overwegende dat verzoekster hoger beroep heeft ingesteld tegen de ministeriële beslissing van 6 december 1960 en dat die beslissing op 28 september 1961 door de Commissie van beroep van Anderlecht is bevestigd; dat verzoekster op 21 oktober 1961 een beroep bij de Hoge Commissie voor de pensioenen heeft ingesteld; dat die Commissie op 25 juni 1962 de bestreden beslissing heeft genomen waarbij het beroep niet gegrond werd verklaard en de beslissing van de Commissie van beroep van Anderlecht werd bevestigd;

Overwegende dat verzoekster tot staving van haar beroep een eerste middel ontleent aan de schending van de rechten van de verdediging en aan artikel 11 van het koninklijk besluit van 28 april 1958, in zover de bestreden beslissing stelt dat partijen, na behoorlijk te zijn opgeroepen, niet aanwezig noch vertegenwoordigd zijn, terwijl verzoekster toch werkelijk vertegenwoordigd was door haar lasthebber de heer Auverlout, die als dusdanig door de Hoge Commissie op de eerste terechtzitting van 28 februari 1962 was erkend, maar

aan wie niet werd toegestaan zijn opdracht ook op de terechtzitting van 13 juni 1962 verder uit te oefenen (eerste onderdeel), en in zover de Hoge Commissie, gesteld dat het haar stond de heer Auverlau niet meer te erkennen, de zaak niet heeft uitgesteld om verzoeker gelegenheid te geven zelf te verschijnen of zich door een ander lasthebber te doen vertegenwoordigen (tweede onderdeel);

Overwegende dat de tegenpartij tegen het eerste middel, eerste onderdeel, inbrengt dat de Hoge Commissie niet gehouden was de opdracht van Nicolas Auverlau, welke zij voor de terechtzitting van 28 februari 1962 had erkend, voor de terechtzitting van 13 juni 1962 te vernieuwen; dat de tegenpartij zich ter zake van het tweede onderdeel op de Raad van State verlaat;

Overwegende dat artikel 11, eerste lid, van het koninklijk besluit van 28 april 1958 bepaalt: «Partijen kunnen opkomen, zich laten vertegenwoordigen of bijstaan» door een advocaat, houder van stukken of door een afgevaardigde van een erkende mutualiteit, door een afgevaardigde van een der meest representatieve vakorganisaties der werknemers, welke ten minste in één klachtencommissie van het land vertegenwoordigd is of door een lasthebber, die houder is van een gescreven volmacht en voor elk geval door de Commissie wordt erkend»;

Overwegende dat de Hoge Commissie krachtens evengenoemde bepaling kon weigeren de opdracht van Nicolas Auverlau op de terechtzitting van 13 juni 1962 te erkennen ofschoon hij door haar op de vorige terechtzitting was erkend; dat het eerste onderdeel van het middel niet gegrond is;

Overwegende dat de Hoge Commissie voor pensioenen, toen zij naliet de zaak op een latere terechtzitting vast te stellen om verzoeker, die te kennen had gegeven dat zij zich wenste te verweren, gelegenheid te geven, hetzij zelf te verschijnen, hetzij een nieuwe lasthebber aan te duiden, hetzij zich te doen vertegenwoordigen of bijstaan door een der in evengenoemd artikel 11 bedoelde personen, de rechten van de verdediging heeft geschonden; dat het tweede onderdeel van het eerste middel gegrond is; dat er geen grond is om de overige middelen te onderzoeken;

#### Besluit :

##### Artikel 1 :

De beslissing van 25 juni 1962 van de Hoge Commissie voor pensioenen is vernietigd.

##### Artikel 2 :

Dit arrest zal op de registers van de Hoge Commissie voor pensioenen worden overgeschreven en melding ervan zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing.

##### Artikel 3 :

De zaak wordt verwezen naar de anders samengestelde Hoge Commissie voor pensioenen.

##### Artikel 4 :

De kosten, bepaald op 750 frank, komen ten laste van de Staat (ministerie van Sociale Voorzorg).

## HOF VAN BEROEP TE GENT

5e Kamer. — 25 mei 1964.

Voorzitter : M. Maraite.

Raadsheren : M.M. Van Parijs en Santenaire.

Advokaten : Mrs. Goossens en Heyndrickx.

**Onerlijke mededinging. — Namaak van kunsttekeningen. — Wet op het auteursrecht toepasselijk. — Geen vordering tot ophouding voor de Voorzitter van de rechtbank van koophandel op grond van het K.B. van 23 december 1934.**

*Een vordering gesteund op een misdrijf van namaak van kunsttekeningen valt onder toepassing van art. 36 der wet van 22 maart 1886 op het auteursrecht, waaruit de onbevoegdheid blijkt van het consulaire gerecht.*

*Het Koninklijk Besluit van 23 december 1934 is als uitzonderlijke wetsbeschikking beperkend uit te leggen. Het is slechts toepasselijk op oneerlijke bedreven handelingen die buiten een speciale wetgeving vallen of die, hoewel gepaard met namaak van een beschermd letterkundig of artistiek werk, op zich zelf en onafhankelijk van deze namaak, strijdig zijn met de eerlijke handelsgebruiken.*

*Het in het artikel 2 f van het Koninklijk Besluit van 23 december 1934 bepaalde «gebruik» kan niet gelijkgesteld worden met «namaak».*

Timmermans t./ D'Hooghe.

#### Advies O.M.

Regelmatig, tijdig en ontvankelijk beroep tegen een bevelschrift d.d. 18 september 1963 van de heer Voorzitter van de rechtbank van koophandel te Sint-Niklaas, zetelend als in kortgeding.

Zoals hij thans beperkt is, strekt de oorspronkelijke eis van geïntimeerde er hoofdzakelijk toe aan appellant verbod te horen opleggen nog verder bepaalde siervlaggetjes, die hij zou kopiëren van door geïntimeerde opgevatte en geproduceerde siervlaggetjes, te maken en te verkopen.

De eerste rechter is op deze eis ingegaan, na terecht te hebben aanvaard dat «de vordering steunt in feite op de bewering dat de siervlaggetjes waarvan spraak de slaafse namaak zijn van diegenen welke eiser de eerste heeft vervaardigd en op de markt heeft gebracht» en dat «de vordering in rechte steunt op het auteursrecht welke eiser beweert te hebben op de tekeningen van de figuren welke op de siervlaggetjes voorkomen». Verder heeft hij nochtans aanvaard dat de eis ook steunt op het K.B. van 23 december 1934, meer bepaald op het artikel 2 f, dat als een daad van oneerlijke mededinging betitelt o.m. het feit de modellen van een mededinger te gebruiken. Dit heeft aan de eerste rechter toegelaten zich bevoegd te verklaren, de eis te beschouwen als een «geding tot ophouding» bedoeld door het K.B. van 23 december 1934, en de exceptie van appellant af te wijzen die opwierp en nog opwerpt dat de vorderingen betreffende de auteursrechten, luidens art. 36 van de wet van 22 maart 1886 buiten de bevoegdheid vallen van de consulaire rechtsmachten.

\* \* \*

Het vraagstuk van de samenloop van de wettelijke bescherming van, aan de ene kant, de fabrieks- of handelsmerken, de octrooien, de auteursrechten, de nijverheidstekeningen en modellen (deze laatste in kracht van artikel 1 van het K.B. van 29 januari 1935

onderworpen aan de bepalingen van de wet van 22 maart 1886) en van, aan de andere kant het K.B. van 23 dec. 1934 op de oneerlijke mededinging, is een klassiek twistpunt geworden in de rechtsleer en rechtspraak.

De extensieve stelling steunt op de zeer algemene bewoordingen van het K.B. van 23 december 1934 om de Voorzitter bevoegd te achten ook in geval van samenloop: ze haalt aan dat de opsomming zelf van art. 2 gevallen noemt die reeds speciaal beschermd werden door andere wetgevingen.

De stelling werd dikwijls bijgetreden door de rechtspraak der Voorzitters van de rechtbanken van koop-handel. Ze wordt als vooruitstrevend beschouwd, van zulke aard dat ze nutteloze bevoegdheidswistingen zou uitschakelen en de rechtzoekenden een vlugge en effectieve bescherming zou verlenen.

De restrictieve stelling acht de voorzitter onbevoegd van zodra de bestreden handeling valt binnen het gebied van een speciale bescherming: het K.B. zou alleen de vordering tot ophouding ingesteld hebben voor nog niet beschermde gevallen. Deze stelling werd bijgetreden door het overbekend arrest Cass. 16-3-1939, Pas. 39, 1, 150; B.J. 1939, 208 met de conclusiën van toenmalig advocaat-generaal L. Cornil (Over de stand van dit twistpunt tot 1948: zie de studie van J. Ronse: « De onrechtmatige mededinging — Het omstreden toepassingsgebied van het K. B. nr. 55 van 23 december 1934 » in R.W. 1948-49, kol. 881-900; bij recente uitspraken die de restrictieve stelling aankleven: zie Kh. Gent, 3 januari 1963, R.W. 62-63, kol. 1216 en erin geciteerde rechtspraak; Kh. Brussel, 18 juli 1961, J.T. 63, 46).

Ik meen dat in onderhavig geval de restrictieve stelling moet toegepast worden, en betwijfel het zelfs of de extensieve thesis wel die doelmatige bescherming zou leveren die men er op praktisch terrein schijnt van te verwachten.

Alvorens dit te onderzoeken wil ik echter de aandacht vestigen op een andere stelling die niet meer betwist schijnt: het K.B. is wel van toepassing, en derhalve is de Voorzitter van de rechtbank van koop-handel bevoegd, wanneer daden werden gesteld die, afgezien van het privaat intellectueel recht van één der partijen op haar octrooi of op haar handelsmerk (of nijverheids-tekening of model of op de tussen partijen bestaande overeenkomst) op zich zelf strijdig zijn met de eerlijke gebruiken in handel of nijverheid, d.w.z. « daden, die door een tekortkoming aan die gebruiken gekenmerkt, een oneigenlijk misdrijf of een burgerlijk misdrijf uitmaken » omdat zij de bescherming van voortbrenger, handelaar of gebruiker in het gedrang brengen door het aanwenden van « zekere handelwijzen strekkende tot het verdraaien van de normale voorwaarden van de mededinging (Zie: Cass., 25-11-1943, tweede geval, Pas. 44, I, 72; Gent, 25-4-1949, R.W. 49-50, kol. 160 en R.G.A.R. 49, 4539 en noot J. Bertin; Gent, 30-4-55 en advies O.M., R.W. 55-56, kol. 645; Gent, 4-7-1959, 1e K., in zake Dick en Snoeck t./ Holvoet).

Trouwens, het vroeger arrest van het Hof van Cassatie van 16-3-1939 had reeds duidelijk dit voorbehoud uitgedrukt onder de volgende bewoordingen: « ... que certes des faits de concurrence déloyale qui accompagneraient une contrefaçon de marque de fabrique ne cesseraient pas pour cela de pouvoir être atteints par l'application de l'art. 1382 du Code civil », dus ook de vordering tot ophouding van het K.B. nr. 55 van 23 december 1934, die op dezelfde grondslag een andere rechtsbepaling vordert.

\* \* \*

Voor de oplossing van het huidige geschil schijnen me drie vragen van belang te zijn:

1) Bestaat er te zake, zelfs al zijn alle beweringen van geïntimeerde juist, een andere daad, dan de verkoop van de nagemaakte modellen of tekeningen, die op zichzelf een daad van oneerlijke mededinging zou uitmaken? Is er iets anders dan een aanslag op de auteursrechten?

2) Zo neen, is die verkoop van nagemaakte modellen dan een daad die op zich zelf beoogd werd door het art. 2f van het K.B.?

3) Is het juist dat de vordering tot ophouding aan geïntimeerde een vluggere en doelmatigere bescherming zou verlenen dan de wetgeving op de auteursrechten?

\* \* \*

Nopens de eerste vraag mag men stellig bevestigen dat het ter zake om niets anders gaat dan om beweerde namaking van modellen of tekeningen. Geïntimeerde beweert zijn siervlaggetjes volgens een oorspronkelijke tekening te hebben opgevat, die door appellant werd nagemaakt op eigen siervlaggetjes die hij zelf in de handel bracht.

Er kan niet getwijfeld worden aan de door de eerste rechter geacteerd bevestiging dat appellant in pleit-terminen bekend heeft dat hij aan de reproductie van de door hem verkochte siervlaggetjes slecht begonnen is na er reeksen te hebben van gekocht bij geïntimeerde. Dit houdt nochtans niet de erkenning in dat er werkelijk een inbreuk werd gepleegd op de auteursrechten van geïntimeerde.

In besluiten betwist appellant nog steeds dat de tekeningen van geïntimeerde een nieuw en origineel kenmerk zouden hebben.

De grond van de zaak blijft nog steeds de appreciatie of er ja dan neen namaking van modellen is geweest, d.w.z. de vraag die in kracht van de wetgeving op de auteursrechten, hetzij aan de burgerlijke rechter, hetzij aan de strafrechter is voorbehouden. In dit laatste verband dient opgemerkt te worden dat, indien huidige zaak voor de strafrechter was gekomen, het materieel element het voorwerp der betwisting zou geweest zijn, namelijk de feitelijke namaking, terwijl, zo deze aanvaard was geweest, vermits appellant aan zijn productie slechts begon na zich reeksen van de tekeningen van geïntimeerde te hebben aangeschaft, het moreel bestanddeel van het misdrijf voorzien door art. 22 van de Wet van 22 maart 1886 minder het voorwerp van discussie zou kunnen geweest zijn.

\* \* \*

Wordt de namaking van modellen opnieuw uitdrukkelijk beoogd door art. 2 f, van het K.B. van 23 december 1934 onder de bewoordingen « niet toegelaten gebruik van modellen ».

Dit schijnt me betwifelbaar. Het ware zo eenvoudig geweest, indien de wetgever dit werkelijk bedoeld had, uitdrukkelijk de woorden « namaking » in plaats van, of te samen met, « gebruik » te bezigen. Het gaat toch over twee verschillende dingen die reeds in de gewone spreektaal door verschillende woorden worden aangeduid.

Een model van een ander « gebruiken » bedoelt toch wat anders dan een model « namaken ». Een voorbeeld van « gebruik » vindt men in de rechtspraak: het houden van een demonstratie met een apparaat door een mededinger vervaardigd, om een klant aan te zetten, een nog te vervaardigen apparaat van eigen fabricaat

te kopen, zelfs wanneer de koper niet in verwarring gebracht wordt (bevelschrift Brussel 29-12-1947, J.C.B. 1948, 258).

Art. 2 f van het K.B. bedoelt werkelijk de gevallen waarin iemand de modellen van zijn concurrent «gebruikt» om er hem op oneerlijke wijze mede te bestrijden. Van namaking moet er niet gesproken worden, vermits dit reeds door de wet verboden was, maar men wilde daden bestrijden die vroeger straffeloos konden gebeuren. Dit vindt toch zijn bevestiging in de overige bewoordingen van art. 2 f: «een niet toegelaten gebruik... van modellen, monsters, technische verbindingen, formules van een mededinger en in het algemeen van alle aanduidingen of alle met het oog op een werk, studie of bestek, toevertrouwde stukken».

Omgekeerd impliceert niet noodzakelijk iedere namaking een «gebruik» van het model van de concurrent.

Het lijkt me dus niet mogelijk gebruik en namaking gelijk te stellen en daaruit het besluit te trekken, zoals de eerste rechter het deed «dat het K.B. van 23 december 1934 impliciet aan de beschikking van art. 36 van de wet van 22 maart 1886 een uitzondering brengt wat betreft het niet toegelaten gebruik van de modellen welke aan een mededinger toebehoren, vermits dit K.B. uitdrukkelijk voor een dergelijk geval de Voorzitter van de rechtbank van koophandel bevoegd verklaart». Wanneer werkelijk de vraag rijst of er al dan niet namaking is, gaat het niet over het «gebruik van een model», maar over het onderwerp door de wet van 22 maart 1886 geregeld.

\* \* \*

Ten slotte vraag ik me af of, in de praktijk, aan de benadeelde een vluggere en doelmatigere bescherming wordt verstrekt door het K.B. van 23 december 1934.

Het doel van de vordering tot ophouding bestaat er ten slotte in de herhaling van onrechtmatige daden van mededinging strafbaar te stellen. Komt het dan met de bedoeling van de wetgever van 1934 overeen deze omweg langs de vordering tot ophouding te maken wanneer de vroegere wetgeving reeds de betwiste daden op zich zelf strafbaar stellen, dus wanneer ze voor het eerst begaan worden? (Kh. Brussel, 18-7-1961, J.T. 1963, p. 46).

De benadeelde kon door een strafrechtelijk onderzoek doen uitmaken of de aangeklaagde feiten daden van een strafbare namaking uitmaken, en eventueel, een sanctie doen toepassen.

Is het voor hem vlugger en doelmatiger eerst te doen vaststellen, door een uitspraak van de Voorzitter van de rechtbank van koophandel, indien deze daartoe bevoegd werd geacht, dat er niettoegelaten gebruik is geweest van een model, namelijk de namaking ervan, en dat dit in de toekomst niet meer mag gebeuren, op straf van een misdrijf te plegen.

Afgezien van de moeilijkheid de als namaak beschouwde producten nauwkeurig te beschrijven, zullen in de toekomst nieuwe moeilijkheden oprijzen indien de concurrent nieuwe gewijzigde producten op de markt brengt waarvan hij beweert dat het geen namaking meer betreft. Indien dan vervolgingen worden ingesteld op grond van herhaling van een door een krachtens het K.B. verleend bevelschrift verboden daad van oneerlijke mededinging, staat men weer voor een strafrechtelijk onderzoek dat juist dezelfde omvang zal nemen als het onderzoek dat zou plaats gegrepen hebben, moest de benadeelde van den beginne af zich tot de bevoegde correctionele rechtbank gewend hebben.

Het bevelschrift van de Voorzitter heeft, wanneer

er in feite en in werkelijkheid slechts van namaking van modellen sprake is, alleen de betekenis te verbieden dat de wet nog zou overtreden worden, wat evident is, doch het eventueel naderhand tussenkomen van daadwerkelijke sancties niet gemakkelijker maakt. Alleen heeft het dan tot gevolg gehad voor het verleden een vraag op te lossen waarvan de kennisneming door de wet nochtans aan een andere rechter werd opgedragen.

Ik meen dus dat het geschil in werkelijkheid loopt over een namaking van tekeningen en modellen, dat het niet in het bestek valt van de vordering tot ophouding bepaald door het K.B. van 23 december 1934 en dat de eerste rechter zich bijgevolg onbevoegd had moeten verklaren.

### Arrest

Gehoord partijen in hun middelen en besluiten;

Gezien de stukken, o.m. de uitgifte van het bestreden bevelschrift — kortgeding — verleend door de Voorzitter der rechtbank van koophandel te Sint-Niklaas-Waas op 18 september 1963;

Overwegende dat het beroep regelmatig is naar tijd en vorm;

Overwegende dat geïntimeerde die, als kunstenaar, siervlaggetjes vervaardigt en verkoopt waarop hij door hem ontworpen motieven schildert onder de handtekening «Cari» en die beweert dat appellant «zijn tekeningen laat namaken en deze nagemaakte tekeningen verkoopt onder de naam «Inge» (meisjesafbeelding) en «Rony» (jongensafbeelding) en alzo door het ontvreemd of trachten te ontvreemden van een deel van de clientèle van een mededinger «een daad van oneerlijke concurrentie pleegt, deze laatste op grond van het K.B. dd. 23-12-1934 voor voornoemde voorzitter gedagvaard heeft om zich te zien en te horen veroordelen tot: 1) de onmiddellijke stopzetting van verdere namaak en verkoop van deze siervlaggetjes; 2) de onmiddellijke terughaling uit alle winkels en grootwarenhuizen van de nagemaakte siervlaggetjes; 3) de publicatie van het tussen te komen bevelschrift in vier bepaalde dagbladen; 4) het aanplakken van dit bevelschrift in de woning van appellant en 5) de kosten des gedings;

Overwegende dat uit de termen van de inleidende dagvaarding alsmede uit deze van een door geïntimeerde's raadsman aan appellant vooraf toegezonden brief dd. 16-8-1963 afdoend blijkt dat de onderhavige vordering gesteund is op een misdrijf van namaking van kunsttekeningen waaraan laatstgenoemde zich plichtig zou hebben gemaakt;

Overwegende dat appellant terecht opwerpt dat de eerste rechter onbevoegd was om het voorhanden geschil te beslechten;

Overwegende immers dat dit geschil onder toepassing valt van artikel 36 der wet van 22-3-1886 op het auteursrecht aan de beschikking derwelke alle tekeningen en modellen krachtens het K.B. dd. 29-1-1935 onderworpen zijn en dit artikel uitdrukkelijk voorschrijft dat de consulaire rechtsmacht geen kennis neemt van de vorderingen die uit deze wet voortspuiten; (Nouvelles V° Dessins et modèles, nr. 96bis; id. Droits intellectuels V°, Concurrence déloyale, nrs. 5 en 464; Cass. 16-3-1939, Pas. 1939, I, 150; B.J. 1939, 208 met advies van advocaat-generaal Cornil);

Overwegende dat daaruit volgt dat het K.B. van 23-12-1934, als uitzonderlijke wetsbeschikking beperkend uit te leggen, toepasselijk is op oneerlijke door handelaars bedreven handelingen die buiten een speciale

wetgeving vallen of die, hoewel gepaard met namaak van een beschermd letterkundig of artistiek werk, op zichzelf en onafhankelijk van deze namaak strijdig zijn met de eerlijke handelsgebruiken en als dusdanig aan het stelsel van het gemeen recht onderworpen blijven (art. 1382 B.W., *Novelles Concurrence déloyale*, nr. 108bis);

Overwegende dat, in strijd met wat de eerste rechter geoordeeld heeft, het geen twijfel lijdt dat artikel 2f van kwestieus K.B. dd. 23-12-1934 impliciet geen verandering brengt aan de beschikking van bovengemeld artikel 36 wat betreft het niet toegelaten gebruik van de modellen welke aan een mededinger toebehoren, vermits de woorden « namaak » en « gebruik » een volstrekt verschillende betekenis en draagwijdte hebben en, zo de wetgever ze had willen gelijkstellen, hij niet zou hebben verzuimd zulks te vermelden ofwel in dit K.B. zelf, ofwel in het voorafgaand verslag aan de Koning;

Overwegende dat dit verslag bepaalt dat het Besluit tot voorwerp heeft een doelmatige bescherming tegen de oneerlijke mededinging te verzekeren, maar niet aanduidt dat deze uitdrukking voortaan een nieuwe meer uitgebreide zin zal hebben waarin de namaak van een beschermde tekening of model begrepen is;

Overwegende dat te dien opzichte het veelbetekenend is dat noch in het K.B. van 23-12-1934 noch in het verslag aan de Koning het woord « namaak » voorkomt;

Overwegende dat, bijvoorbeeld, appellant een daad van oneerlijke mededinging voorzien door hogerbedoeld artikel 2 f o.a. zou plegen zo, gebruikmakende van een siervlaggetje van geïntimeerde hij, ten overstaan van een koper, dit siervlaggetje zou bekladden met het laakbaar doel een door hem vervaardigd siervlaggetje aan deze koper te verkopen; dat zulks ter zake het geval niet is;

Overwegende dat, nu bovenstaande beschouwingen beslist uitgewezen hebben dat het geschil in werkelijkheid loopt over een namaking van tekeningen en modellen maar geenszins over daden van oneerlijke mededinging die in het kader zouden vallen van de vordering tot ophouding bepaald door het K.B. van 23-12-1934, het aan geïntimeerde behoort, overeenkomstig de wet van 22-3-1886 die hem dezelfde vlugge en doelmatige bescherming als deze van voormeld K.B. verstrekt, zijn toevlucht tot de strafrechtelijke of burgerlijke rechtsmacht te nemen om te doen uitmaken of appellant al dan niet de door hem geschapen tekeningen heeft nagemaakt en in het bevestigend geval tegen deze laatste niet alleen de door hogerbedoelde wet voorziene strafbepalingen te doen toepassen maar ook schadevergoeding te vorderen;

*Om die redenen :*

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935;

Gehoord in openbare rechtszitting advocaat-generaal Versee in zijn eensluidend advies, alle verdere of strijdige konklusies verwerpend, ontvangt het beroep; verklaart het gegrond; doet het aangevochten bevelschrift teniet; zegt dienvolgens voor recht dat de eerste rechter onbevoegd was « ratione materiae » om van de oorspronkelijke vordering kennis te nemen; verlaat de geïntimeerde zich te voorzien als naar rechte en veroordeelt hem tot de kosten van beide aanleggen.

Beveelt de afscheiding der kosten op het hoger beroep gevallen ten bate van pleitbezorger Dubois, die ter rechtszitting van heden bevestigd het grootste deel ervan te hebben voorgeschoten.

## HOF VAN BEROEP TE LUIK

5e Kamer. — 23 maart 1964.

Voorzitter : M. Goffinet.

Raadsheren : M.M. Wijnants en Alsteens.

O.M. : M. Odeurs.

Advokaten : Mrs. Gruyters, Lambeets loco Knapen en Ruiters.

**Bevoegdheid in strafzaken. — De aan de vrederechter krachtens art. 24 van de wetten op de arbeidsongevallen toegekende bevoegdheid ontnemt aan de strafrechter niet de bevoegdheid om over de voor hem incidenteel opgeworpen vragen van burgerlijk recht te beslissen.**

*De strafrechter is bevoegd om te beslissen of het aan de burgerlijke vordering ten grondslag liggende verkeersongeval (artt. 418-420 S.W.) al dan niet een arbeidsongeval of een naar het gewoon recht te behandelen ongeval uitmaakt.*

*Art. 24 van de wet op de arbeidsongevallen heeft aan de strafrechter de hem bij art. 15 van de wet van 17 april 1878 toegekende bevoegdheid niet ontnomen.*

Verheyen, Klingeleers, Landsbond der Christelijke Mutualiteiten t./ Peeters.

Gezien de regelmatige hogere beroepen door de burgerlijke partijen Verheyen Leopold, Klingeleers Jaak en de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten tijdig tegen voormeld vonnis aangetekend;

Overwegende dat de eerste Rechter de vorderingen door de burgerlijke partijen tegen beklaagde Peeters ingesteld, niet ontvankelijk verklaard heeft;

Dat de burgerlijke partijen thans vóór het Hof beweren, alhoewel zij zulks voor de eerste Rechter niet opgeworpen hebben, dat de strafrechter onbevoegd is om uit te maken of het verkeersongeval, dat ten grondslag van hun vorderingen ligt, ofwel een ongeval van gemeen recht ofwel een arbeidsongeval of een ongeval op de weg van of naar het werk is;

Dat zij deze betwisting omtrent het karakter van het ongeval een prejudicieel geschil noemen;

Overwegende dat er ter zake geen sprake kan zijn van een prejudicieel geschil in de zin van het Hoofdstuk III van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafrechtspleging (art. 15 tot en met 19 van de Wet van 17 april 1878) vermits bedoelde betwisting geen verband houdt met de publieke vordering waarover reeds definitief uitspraak gedaan werd;

Overwegende dat, in strijd met de bewering der burgerlijke partijen, de strafrechter voor wie de burgerlijke vorderingen aanhangig zijn, bevoegd is om alle geschilpunten waartoe ze aanleiding kunnen geven, te beslechten, zulks bij toepassing van het principe dat de Rechter bevoegd om uitspraak te doen over de aktie, ook bevoegd is wat betreft de exceptie (1e juge de l'action est le juge de l'exception);

Dat van dat principe door de Wet mag afgeweken worden maar dat, ter zake, geen afwijkende wettekst bestaat; dat meer bepaaldelijk, artikel 24 van de samengeschatte wetten betreffende het herstel van de schade voortspruitende uit arbeidsongevallen, waarop de burgerlijke partijen zich beroepen alleen aan de Vrederechter van het kanton waar het ongeval zich voorgedaan heeft, de bevoegdheid verleent om kennis te nemen van de vorderingen strekkende tot het bekomen

van de bij die wetten voorziene vergoedingen, maar dat dit artikel aan de strafrechter de hem normaal toebehorende bevoegdheid om alle incidentele geschilpunten te beslechten, niet ontnemt;

Overwegende, derhalve, dat de opwerping van beroepers grond mist;

Overwegende dat de grond der zaak vóór het Hof niet werd aangevat;

*Om deze redenen :*

Zetelende in openbare zitting en uitspraak doende op tegenspraak;

Gelet op artikel 24 der Wet van 15 juni 1935;

Heropent de debatten;

Stelt de zaak in voortzetting, ter zitting van:...

Behoudt de kosten voor.

## BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

11e Kamer. — 2 januari 1964.

Voorzitter : M. Grosemans.

Rechts : Mevr. Schmidt en M. Delva.

Advokaten : Mrs. Durant loco de Suray en Verhaaren.

**Faktuur. — Geoorloofdheid van het verhogingsbeding indien de schuldenaar op goede gronden wordt gedagvaard.**

*De toepassing van een in de verkoopsvoorwaarden opgenomen verhogingsbeding is bij invordering langs gerechtelijke weg slechts geoorloofd, indien de schuldenaar zich zonder voldoende reden heeft laten dagvaarden.*

Lenaerts crs. t./ Vercammen.

Overwegende dat opposante in haar verzoekschrift de door oorspronkelijke aanlegger toepasselijk geachte strafbedingen als strijdig met de openbare orde van de hand wijst;

Overwegende dat deze strafbedingen, welke onder de verkoopsvoorwaarden op de keerzijde der kwestieuze facturen vermeld zijn, een verhoging van het factuurbedrag naar rato van 10 % voorzien, in geval van invordering langs gerechtelijke weg;

Overwegende dat de openbare orde slechts in het gedrang komt in zover zulk strafbeding een aantasting van de rechten der verdediging zou insluiten;

Dat zulks klaarblijkelijk niet mag worden aangenomen daar de wettigheid van het strafbeding niet afhankelijk kan zijn van de vrees die partijen koesteren omtrent het oordeel dat de rechter over hun aanspraken zal vellen;

Dat de schuldenaar trouwens steeds de mogelijkheid heeft zich voor de rechtbank te verdedigen zonder het risico van het strafbeding te moeten lopen, door gewoon zijn schuld onder voorbehoud van rechten te vereffenen (A.P.R., Tw Factuur, nr. 299 en verwijzingen);

Overwegende dat verweerder op verzet tot de geldigheid van de strafbedingen besluit op grond van de overweging dat appellante, die vertrouwd is met de algemene verkoopsvoorwaarden, welke op dezelfde plaats zijn vermeld, moet worden geacht ook met de bewuste verhogingsbedingen te hebben ingestemd;

Overwegende dat de stilzwijgende aanvaarding der verkoopsvoorwaarden weliswaar geen middel mag zijn om de goede trouw van de klant-schuldenaar te verschalken;

Dat de decujus, oorspronkelijke gedaagde, die blijk heeft gegeven van kritische zin en nauwgezetheid, te nuttiger tijd kennis heeft genomen van de op de facturen gedrukte verkoopsvoorwaarden, met inbegrip van het gewraakte verhogingsbeding, zonder dat zulks bij hem enig protest heeft uitgelokt;

Overwegende echter dat het verhogingsbeding bij invordering langs gerechtelijke weg slechts geoorloofd is indien de schuldenaar zich zonder voldoende reden heeft laten dagvaarden (A.P.R., Ibidem, nr. 302 tot 306);

Overwegende dat ter zake moet worden toegegeven dat oorspronkelijke gedaagde zich op vergeeflijke wijze nopens de uitgebreidheid van zijn rechten kan hebben vergist;

Overwegende dat de op facturen nr. 99 en 124 voorkomende strafbedingen in deze voorwaarden niet toepasselijk zijn;

*Om deze redenen :*

De Rechtbank,

Bekrachtigt het vonnis op verzet in al zijn beschikkingen, met uitzondering van de veroordeling tot betaling van het bedrag van 1.384 frank, zijnde de verhoging van 10 % op de verschuldigde hoofdsommen.

## BURGERLIJKE RECHTBANK TE GENT

2e Kamer. — 15 mei 1964.

Voorzitter : M. Lefèvre.

Rechts : M.M. De Vriendt en Nuytink.

Advokaten : Mrs. Leboucq en Martens.

**Arbeidsongevallen. — Blijvende economische ongeschiktheid tot werken. — Begrip.**

*In aanmerking te nemen factoren bij het vaststellen van een blijvende economische ongeschiktheid tot werken (zie nader het vonnis). Een blijvende lichamelijke ongeschiktheid tot werken van geringe omvang, die niet de minste weerslag heeft op de economische geschiktheid van een jonge werknemer, kan de blijvende algehele economische geschiktheid tot werken van een werknemer van 61 jaar veroorzaken.*

Mutuelle der Verenigde Syndicaten t./ Haes.

Gezien de stukken, onder meer de uitgifte van een vonnis van 4 december 1963 door het Vredegerecht van het derde kanton te Gent uitgesproken;

Overwegende dat het beroep en het incidenteel beroep regelmatig en tijdig werden ingesteld;

Overwegende dat de geïntimeerde op 27 maart 1961 het slachtoffer is geweest van een arbeidsongeval;

Overwegende dat op 8 oktober 1962 de gevolgen van de letsels uit het ongeval ten opzichte van de arbeidsongeschiktheid van de getroffene vaste vorm hebben gekregen;

Overwegende dat het blijkt uit het deskundig verslag van Dr. Paul de Ryke dat de blijvende traumatische sekwellen van het arbeidsongeval het verlies van de functie van de duim en een lichte deficiëntie van de wijs- en middenvinger van de linkerhand zijn;

Overwegende dat het enige punt dat in beroep tussen de partijen in betwisting blijft, betrekking heeft op de graad van de blijvende werkongeschiktheid die aan de geïntimeerde ingevolge deze letsels dient te worden toegerekend;

Overwegende dat de graad van de blijvende ongeschiktheid tot werken van een slachtoffer van een arbeidsongeval dient te worden vastgesteld aan de hand van zijn huidige positie op de arbeidsmarkt, dus met inachtneming van alle beroepen welke hij nog sedert de consolidatie van de bij het ongeval opgelopen letsels nog in staat is regelmatig uit te oefenen (Cass. 6 febr. 1958, Pas. I, 619; Cass. 13 april 1959, Pas. I, 803);

Overwegende dat, voor het ontstaan van een blijvende economische ongeschiktheid tot werken, zoals trouwens voor het ontstaan van iedere menselijke gebeurtenis verscheidene voorwaarden noodzakelijk zijn, die elk afzonderlijk niet voldoende zijn om de bewuste ongeschiktheid te verwekken (theorie van de gelijkwaardigheid van de voorwaarden Dalcq O., *Traité de la responsabilité civile*, Nouvelles, Droit Civil, V, tweede boek, nummer 2355) inzonderheid de blijvende lichamelijke ongeschiktheid opgelopen door de getroffen bij het arbeidsongeval, zijn leeftijd en gezondheidstoestand, zijn aanpassingsvermogen, technische vaardigheid en beroepskennissen, het onderwijs dat hij heeft genoten, de reglementatie van de lonen (zelfde loon voor gehandicapte als voor valide werknemer) de toestand van de arbeidsmarkt in eigen streek, en de mogelijkheden tot omscholing (zie nopens deze factoren De Leye O., De vergoeding van arbeidsongevallen nr. 121, 122 en 123);

Overwegende dat het derhalve voor de hand ligt dat om als de oorzaak te worden aangezien van een bepaalde blijvende economische ongeschiktheid tot werken een blijvende lichamelijke ongeschiktheid tot werken opgelopen bij een arbeidsongeval niet een voldoende doch een noodzakelijke voorwaarde voor haar ontstaan moet zijn (vergl. Dalcq, opus cit. 2488, - voor de omschrijving van het begrip oorzaak als «*conditio sine qua non*», Hart H. L. A. en Honoré A. M., *Causation in the law*, Oxford, 1959, blz. 106 (1 en 3));

Overwegende dat een blijvende lichamelijke ongeschiktheid tot werken van geringe omvang, die niet de minste weerslag heeft op de economische geschiktheid van een jonge werknemer, de blijvende algehele economische ongeschiktheid tot werken van een werknemer van 61 jaar kan «veroorzaken»;

Overwegende dat zulks geenszins in strijd is met de billijkheid, vermits door de wetgeving op de ouderdomspensioenen rekening gehouden wordt met deze eventualiteit (zie dienaangaande R.P.D.B. trefw. Viellèsse (Pension des Ouvriers) nr. 116-123 en 178-181);

Overwegende dat de omschrijving van het begrip «blijvende ongeschiktheid tot werken» als blijvende «economische ongeschiktheid tot werken» volledig in overeenstemming is met de wet op de arbeidsongevallen (zie de aangehaalde arresten en deze vermeld in Van Deurzen A., De Burgerlijke aansprakelijkheid bij arbeidsongevallen, nr. 65) en trouwens ook in andere wetgevingen wordt aangenomen (zie voor de recente Franse wetgeving op de arbeidsongevallen, Dalloz, *Encyclopédie Droit Social*, I, nr. 1238);

Overwegende dat de geïntimeerde op 17 juni 1901 geboren is; dat hij op het ogenblik dat hem het arbeidsongeval is overkomen het beroep van schrijnwerker (topwerker) uitoefende in dienst van de firma Suy te Gent;

Overwegende dat, nu dit beroep de volledige gaafheid van de twee handen vereist, hij wegens de opgelopen letsels, niet meer in staat is het verder uit te oefenen;

Overwegende dat gelet op de aard en de omvang van de blijvende traumatische sekwellen van het ongeval, en het feit dat het hier gaat om een werknemer van 61 jaar, omscholing uitgesloten is;

Overwegende dat er in die omstandigheden geen de minste kans voor aanwerving voor de getroffen meer bestaat op de arbeidsmarkt (zie in die zin de zeer pertinente beschouwingen van de deskundige, blz. 2 en 3 van zijn verslag);

Overwegende dat, op die gronden tot een algehele blijvende ongeschiktheid tot werken van de getroffen dient te worden besloten;

Overwegende dat, indien de lichamelijke ongeschiktheid van de getroffen weliswaar geen voldoende voorwaarde is geweest voor het ontstaan van de bedoelde algehele ongeschiktheid tot werken zij er nochtans een noodzakelijke voorwaarde voor is geweest en derhalve, in het onderworpen geval, als de oorzaak ervan dient te worden aangezien;

*Op die gronden :*

De Rechtbank,

Gelet op de artikelen 2, 24, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935 op het taalgebruik in gerechtszaken, alle andere en strijdige besluiten van de hand wijzend als niet gegrond;

Ontvangt het beroep en het incidenteel beroep;

Verklaart het incidenteel broep gegrond;

Doet het bestreden vonnis teniet waar de eerste rechter de bestendige ongeschiktheid tot werken van de geïntimeerde op 80 % heeft bepaald en de appellante heeft veroordeeld om aan geïntimeerde de overeenstemmende vergoedingen te betalen;

Opnieuw wijzend dienaangaande : bepaalt deze ongeschiktheid tot werken op 100 % ;

Veroordeelt de appellante om aan de geïntimeerde de vergoedingen te betalen die in dit geval door de wet op de arbeidsongevallen worden voorzien;

Bevestigt het bestreden vonnis voor het overige;

Veroordeelt de appellante tevens in de kosten van deze aanleg.

## VREDEGERECHT TE SINT-TRUIDEN

21 januari 1964.

Rechter : M. Roelandts.

Advokaten : Mrs. Kleykens en Gruyters Jr.

**Overschrijving van de akten tot overdracht van zakelijke onroerende rechten. — Vereiste voor de tegenstelbaarheid aan te goeder trouw gekontrakteerd hebbende derden.**

*Overeenkomstig de hypotheekwet is de overdracht van zakelijke onroerende rechten aan de te goeder trouw gekontrakteerd hebbende derden eerst na de overschrijving op het kantoor van bewaring der hypotheken tegenstelbaar. Dit geldt ook voor definitief geworden rechterlijke beslissingen, die tot overeenkomst of titel strekken voor de overdracht van bedoelde rechten. Aldus zal een onderhandse akte van koop en verkoop van een perceel grond, ofschoon geregistreerd, en een vonnis, waarbij de vordering tot ontbinding van deze akte ontzegd werd, niet in de weg staan voor een revindicatie op grond van een veel later verleden akte van aankoop, die overgeschreven werd (zie nader het vonnis).*

Raymaekers t./ Coopmans-Gysen.

Overwegende dat aanlegger beweert eigenaar te zijn van een perceeltje grond — in casu tuin — gelegen te Sint-Truiden, deel van tuin, sectie D, nrs. 443h en 443i, groot 5 a 82 ca volgens titel en 5 a 13 ca volgens kadaster, zulks ingevolge akte van aankoop, verleden voor notaris Vreven te Sint-Truiden, op 27 juli 1962, geregistreerd en overgeschreven ten kantore der hypotheeken te Hasselt op 30 juli 1962, boek 5161, nr. 34;

Dat hij voormeld goed aankocht van de heer Gaston-Auguste Coopmans-Bex, fruithandelaar te St.-Truiden;

Overwegende dat aanlegger beweert dat gedaagde kwestieus perceeltje van zijn tuin in gebruik heeft genomen en zelfs beplant met groenten; dat gedaagde bovendien een afsluiting aanbracht en aldus dit perceeltje grond zonder recht noch titel, minstens wederrechtelijk zou ingenomen hebben;

Overwegende dat aanlegger aanvoert dat gedaagde gehouden is zijn eigendom te eerbiedigen; dat verweerder derhalve het kwestieuze perceel zal dienen te ontruimen en hem — aanlegger — een schadevergoeding van 5.000 fr. zal dienen te betalen;

Overwegende dat uit dit alles voldoende blijkt dat het in casu feitelijk gaat om de revindicatie van een strook grond;

Overwegende dat verweerder, zijnerzijds, eveneens beweert eigenaar te zijn van kwestieus perceeltje grond, groot 67 m<sup>2</sup> 10 dm<sup>2</sup>, gelegen te Sint-Truiden, Begijnhof, sectie D, nr. 443/e deel, — (cfr. verschil in oppervlakte volgens titel en kadaster hierboven aangegeven) — zulks door het aangekocht te hebben van dezelfde persoon nl. Gaston-Auguste Coopmans-Bex, bij onderhandse akte dd. 25 april 1959, geregistreerd op 28 april 1959, aan de prijs van 3.300 fr.; dat bovendien, na betwisting nopens de verkoop, bij definitief vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Hasselt, dd. 5-6-1961, vastgesteld is geworden dat er geen voldoende aanleiding bestond om de verkoop van dit perceeltje te verbreken;

Overwegende dat verweerder beweert genoemd vonnis uitgevoerd te hebben en dat hij de koopprijs betaalde;

Dat verweerder dan ook aanvoert dat deze verkoop-overeenkomst en de hiermede gepaard gaande eigendomsoverdracht vaste datum verworven heeft door de registratie dd. 28-4-1959 en door het vonnis dd. 5 juni 1961, en zulks derhalve lange tijd vóór het verlijden der door aanlegger ingeroepen notariële akte dd. 27-7-1962; dat, op die wijze, aanlegger gekocht heeft van iemand die geen eigenaar meer was, en deze laatste aan aanlegger niet meer rechten kon overdragen dan hij zelf had; dat dienvolgens, luidens art. 1599 B.W., deze verkoop nietig zou zijn, daar aanlegger gekocht heeft « a non domino »;

Overwegende dat de aard van de nietigheid die door art. 1599 uitgesproken is, als een « betrekkelijke nietigheid » aangezien wordt in het voordeel van de koper, die alleen deze nietigheid inroepen kan; (cfr. De Page, T. IV, nr. 30, 3°; Kluyskens « De Contracten », nr. 79, C; Cas. 30-1-1941, Pas. 1941-I-24);

Overwegende dat, in casu, alleen aanlegger — koper — de nietigheid van de overeenkomst tussen hem en zijn verkoper, nl. Gaston Coopmans, zou kunnen inroepen;

Dat verweerder zich derhalve te vergeefs op art. 1599 beroept;

Overwegende echter dat de gevolgen van de verkoop van een anders zaak — art. 1599 B.W. — ten opzichte van de werkelijk eigenaar, een « res inter alios acta » is, die derhalve zijn eigendomsrecht niet kan verminderen en hem derhalve de actie tot revindicatie niet kan ontnemen, zolang die actie niet verjaard is; (Kluyskens, « De Contracten », nr. 82);

Overwegende dat in casu dan ook zal dienen vastgesteld te worden wie als werkelijke en wettelijke eigenaar van kwestieus perceeltje dient aangezien te worden;

Overwegende dat de wet van 16 december 1851 (hypothecaire wet) bepaalt dat de overdracht van zakelijke onroerende rechten eerst nadat zij ten kantore der bewaring der hypotheeken openbaar gemaakt werden, tegenstelbaar zullen zijn aan derden die ter goeder trouw gecontracteerd hebben;

Overwegende dat deze publiciteitsregelen voorgeschreven door genoemde wet van 1851, de openbare orde betreffen; dat alsoo de voorziene pleegvormen noodzakelijk moeten nageleefd worden; (Kluyskens, « De voorrechten en hypotheeken » nr. 10);

Overwegende dat o.a. de akten onder levenden, ten kosteloozen of ten bezwarenden titel aangegaan, waardoor zakelijke onroerende rechten overgedragen worden, alsook de vonnissen in kracht van gerechtelijk gewijsde gegaan, die strekken tot overeenkomst of titel voor de overdracht van die rechten, volgens de wet aan overschrijving onderworpen zijn;

Overwegende dat uit dit alles blijkt dat wanneer een akte — waardoor een onroerend goed vervreemd werd — niet overgeschreven werd, dit tot gevolg zal hebben dat deze akte niet tegenstelbaar is aan derden die zonder bedrog gecontracteerd hebben; dat wanneer deze derden hun aankoop het eerste laten overschrijven, zij eigenaar van het onroerend goed zullen zijn; (Kluyskens, « De voorrechten en Hypotheeken », nr. 27);

Overwegende dat om het gemis van overschrijving te kunnen inroepen, — de derden — zo zegt art. 1 van de hypothecaire wet — zonder bedrog moeten gecontracteerd hebben, d.w.z. zij dienen te goeder trouw bij de verkrijging van hun recht geweest te zijn; dat in principe de goede trouw ondersteld wordt, zodat degenen die er het bestaan van betwisten, het bewijs van de kwade trouw zullen moeten leveren, d.w.z. de kennis die de derde van de akte heeft gehad; dat zulk bewijs door alle middelen zal kunnen geleverd worden; (Kluyskens, ibidem, nr. 30);

Overwegende dat uit dit alles blijkt dat de overschrijving een onmisbare formaliteit is die door geen andere gelijkwaardige pleegvorm kan vervangen worden; dat alleen deze formaliteit een vermoeden doet ontstaan waarbij derden verondersteld worden kennis van de akte gehad te hebben; (ibidem, nr. 31);

Overwegende dat in casu de titel, nl. onderhandse akte of vonnis van verweerder nooit blijkt overgeschreven te zijn en zulks ook niet door verweerder wordt volgehouden;

Dat anderzijds de akte van aanlegger wel overgeschreven werd; dat zijn goede trouw bovendien niet wordt aangevochten; dat aanlegger derhalve als eigenaar van « kwestieus perceeltje grond » dient aangezien te worden; Overwegende eindelijk dat aanlegger zelf toegeeft dat gedaagde kwestieus perceeltje wederrechtelijk ingepalmd heeft; dat daaruit voldoende blijkt, dat aanlegger in feite dit perceeltje revindiceert;

Overwegende dat het echter aan aanlegger toekomt, — die het eigendomsrecht op dit perceeltje beweert te hebben —, het bestaan van dit recht te bewijzen; (Kluyskens, « Zakenrecht », nr. 96, C);

Overwegende dat aanlegger de titel van eigendomsver verkrijging, d.w.z. de notariële akte, voorlegt; dat hij derhalve vermoed wordt eigenaar te zijn;

Overwegende dat verweerder, in casu, het bezit — dat als dusdanig door de wet beschermd wordt — van de strook grond niet inroept, en Wij daar derhalve niet verder hoeven op in te gaan;

Overwegende dat het meerdere gevorderde als niet bewezen voorkomt en dient afgewezen;

*Om deze redenen :*

Geven akte aan eiser dat hij zijn eis schat op meer dan 2.000 fr. voor wat de aanleg en de bevoegdheid betreft;

Wij, Vrederechter, alle andere of tegenstrijdige besluiten verwerpend en rechtdoende op tegenspraak;

Gelet op de artt. 2, 30, 34, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Veroordelen gedaagde het door hem ingenomen kwetsus perceel grond te ontruimen en ter volledige beschikking van aanlegger te stellen, zulks binnen de acht dagen na de betekening van onderhavig vonnis, en bij gebreke van gedaagde hieraan te voldoen, zeggen voor recht dat aanlegger nunc pro tunc zal gemachtigd zijn hem en al hetgeen zich op dit perceel zou bevinden te doen afdrijven, zo nodig met behulp van de openbare machten zelfs manu militari;

Verklaren het overige van de eis ongegrond, wijzen het af;

Veroordelen gedaagde tot de kosten van het geding, tot nog toe begroot op 542 fr., de kosten van uitgifte, de betekening en de tenuitvoerlegging van het onderhavig vonnis niet inbegrepen;

Verklaren het vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niet-tengestaande de aanwending van enig rechtsmiddel en zonder borg, uitgenomen voor wat de kosten betreft;

## BALIELEVEN

Conférence du Jeune Barreau de Bruxelles

Plechtige openingszitting van 7 november 1964

Op zaterdag 7 november jl. had de plechtige openingszitting plaats van de Conférence du Jeune Barreau de Bruxelles. Ten gevolge van de siberische koude, die heerst in het Gerechtshof, werd de vergadering niet gehouden, zoals gebruikelijk, in de zaal der plechtige zittingen van het Hof van Cassatie, doch wel in deze van het Hof van Beroep, die men, zo goed en zo kwaad als het ging, met butagasradiateurs heeft trachten te verwarmen.

Het was als naar gewoonte de schitterende samenkost van hoogwaardigheidsbekleders van alle aard, met aan het hoofd de Heer Minister van Justitie, hoge magistraten, afgevaardigden der vreemde balies, stafhouders der Belgische balies en vertegenwoordigers der zusterconferenties.

Na de traditionele oproep van de namen der confraters, overleden ten gevolge van beide wereldoorlogen, werd dadelijk het woord verleend aan Mr. Jean De Bock, die als onderwerp van zijn rede had gekozen « La guerre mystérieuse ».

Het was er de spreker om te doen te onderstrepen hoe onredelijk, onzinnig en zelfs onbegrijpelijk de passie is die de mensen drijft tot oorlog. Hij belichtte de agressieve hartstocht, die zich in de menselijke gemeenschap doet gelden, door talrijke voorbeelden uit de geschiedenis en deed uitschijnen hoezeer alle handelingen, die in dit verband gesteld werden doorheen de historie, meestal ten eigen nadele van de oorlogvoerende uitvielen.

Op welke wijze zal nu deze onredelijkheid kunnen bestreden worden? Volgens spreker door de wetenschappelijke studie van de sociologen, die zich over het oorlogsfenomeen buigen en trachten op objectieve wijze de menselijke passies, die er de drijfveer van zijn, te doorgronden.

De rede, die werd voorgedragen met een beheerste welsprekendheid, werd warm toegejuicht.

De voordrachtgever haalde in zijn betoog de werken aan van Franse sociologen, zoals Bouthoul, Caillois en andere, die alle merkwaardige geschriften over de oorlog hebben gepubliceerd. Hoe jammer dat hij ook niet zijn licht heeft opgestoken in Noord-Nederland, waar zulke merkwaardige sociologische studiën over het oorlogsgebeuren zijn verschenen en waar vanaf het beroemde boek van Steinmetz tot aan de werken der polemologische school van Prof. Röling te Groningen, dit onderwerp werd bewerkt op een wijze, die in andere landen haar gelijke niet heeft. Hier valt andermaal te betreuren hoe in het midden der Brusselse balie, door uitsluitend de blik te richten naar het Zuiden, soms de meest waardevolle gegevens, die het voorwerp hebben uitgemaakt van belangrijke studiewerken in Noord-Nederland, verwaarloosd blijven. Wat zou de cultuur niet te winnen hebben bij een werkelijke tweetaligheid en wat zouden de Belgen er belang bij hebben zowel door de Franse wetenschappelijke wereld als door het zo hoogstaand Nederlands universitair leven te worden ingelicht.

De Voorzitter van de Conférence du Jeune Barreau, Mr. Max Roberti de Winghe, antwoordde op de rede van de voordrachtgever door een schitterende uiteenzetting, die op een meeslepende wijze werd voorge-

## BOEKBESPREKING

Ghijsels Frans. — A.B.C. van het verkeersreglement. — D.A.P. Reinaert Profjes. Brussel. 1964. 164 blz.

Deze uitgave zal voorzeker groot nut afwerpen, daar de essentiële beginselen van de wegcode er op de meest eenvoudige en bevattelijke wijze in uiteengezet zijn. Discussies of jurisprudentiële betwistingen blijven volledig achterwege. Enkel het hoofdzakelijke wordt gezegd, maar op zo duidelijke en klare wijze dat elke weggebruiker, hoever hij ook van alle juridisme moge verwijderd zijn, zich onmiddellijk de normen van het wegverkeer kan eigen maken.

Een boekje dat reeds lang werd verwacht en waarvan het verschijnen met genoegen zal begroet worden.

Wauters-De Neef Charles. — Code des lois sur les Sociétés par actions. — Etablissements Bruylant, Brussel. 1964. 647 blz.

Het toenemend zakenverkeer in het Europa der Zes deed een sterke behoefte ontstaan aan een nauwkeurige kennis der wettelijke teksten die in de zes landen de werking van de naamloze vennootschappen beheersen.

Deze teksten worden ons thans in een handig boekdeel bezorgd door Mr. Charles Wauters-de Néeff. De wetten der verschillende landen worden gereproduceerd in de oorspronkelijke taal met de Franse vertaling ernaast, zodat het boek het maximum van praktisch nut kan verstrekken.

De uitgave is uitermate verzorgd en zal een onmisbaar element uitmaken van de bibliotheek van elk jurist.

bracht, waarin hij zijn scepticisme deed kennen ten opzichte van de stellingen van Mr. De Bock. Hij ziet enkel heil in de dialoog met degenen die onze meningen niet delen en meent enkel hoop te kunnen putten in de grote boodschap van liefde die aan het mensdom werd gebracht.

De Heer Stafhouder Maurice Cornil, na de voordracht-gever hartelijk te hebben gefeliciteerd, sloot zich eerder aan bij de zienswijze van de Voorzitter der conferentie en sprak dan in roerende termen de herdenkingen uit voor de confraters, die in de loop van het vorig gerechtelijk jaar aan de balie zijn ontvallen. Zijn herdenking van de figuur van Graaf Pierlot, waarvan hij de verdiensten met emotie onderstreepte, werd luid toegejuicht.

R. V.

## TIJDSCHRIFTEN

**Tijdschrift voor Notarissen** - jg. 1964, nr. 10 :

De Vroe J., Fiscale indeplaatsstelling.

**Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en publiekrecht** - jg. 1964, nr. 5 :

Roelofs E. F., De syndicale vertegenwoordiging van overheidspersoneel en het juridisch statuut der ambtenarensyndicaten. — Maes R., De interventie van de provinciebesturen op het gebied van de elektriciteitsvoorziening. — Van Impe H., De grondwettelijkheid van de Belgische wetgeving op de kinderbescherming. — Berckx P. F. P. H., De nieuwe taalregeling in het onderwijs.

**Tijdschrift voor gemeenterecht** - jg. 1964, nr. 10 :

Financiën (gemeente-). — Goederen (gemeente-). — Onverenigbaarheden. — Openbare onderstand (commissie van). — Verkiezingen. — Waterlopen.

**De Gemeente** - jg. 1964, nr. 10 :

Editoriaal. — Denys M., De geldigheid van de huwelijksclausule bij de aanwerving van het personeel der gemeenten en gemeentelijke instellingen. — Blanquart G., Patrouille in de Zuiderkempen. — Smeesters J., Enkele beschouwingen over het schoolhuis. — Blanquart J., Stadsaanleg en winkelbouw. — Destrée J., Op bezoek bij de Gemeentedienst van België.

**Bulletin van de E.E.G.** - jg. 1964, nr. 9/10 :

Inleiding van het Verslag over de ontwikkeling van de sociale toestand in de Gemeenschap in 1963. — Benoeming van de heer Guido Colonna di Paliano tot lid van de Commissie van de E.E.G. en benoeming van de heer Lionella Levi Sandri tot vice-voorzitter van de Commissie. — Uniformering van de handelspolitiek.

**Nederlands Juristenblad** - jg. 1964, nr. 37 :

Gerbrandy S., Het persoonlijkheidsrecht van de auteur. — Fortuun G. B., Schepelingendienst.

**Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie** - jg. 1964, nr. 4833 :

De Bruijn A. R., Het verhaalsrecht van de eerste hypotheekhouder (III). — Jansen op de Haar G. A., Het kindergoederenregime. — Kolléwijn R. D., Overzicht der Nederlandse Rechtspraak - Internationaal Privaatrecht (IV).

**Arbitrale Rechtspraak** - jg. 1964, nr. 525 :

Rechtspraak.

**Journal des Tribunaux** - jg. 1964, nr. 4463 :

Flamme M. A., La nouvelle réglementation des marchés de l'Etat.

**Revue de droit pénal et de Criminologie** - jg. 1964, nr. 2 :

Screvens R., Réflexions sur l'expertise en matière pénale. — Constant J., L'inexécution des contrats et le Droit pénal belge. — Verhegge G., Notes en marge de l'enquête judiciaire relative au meurtre en Belgique. — Reifen D., Etude comparative de délinquants juifs et arabes en Israël. — C. Somerhausen, Colloque du Centre d'études des problèmes sociaux créés par l'automobile.

**Recueil Dalloz** - jg. 1964, nr. 35 :

Di Malta Pierre, Les renseignements administratifs.

**Northwestern University Law Review** - jg. 1964, nr. 4 :

Bergstrom Robert, Antitrust Immunity or Exemption for Activities Involving Government Contracts - « Weapon Systems » and « Team Bidding ». — Fiflis T. J., English Registered Conveyancing: A Study in Effective land Transfer.

**Neue Politische Literatur** - jg. 1964, nr. 8/9 :

Friedrich M., Restitution einer Wissenschaft. — Jäckel E., Dokumentationen zur Geschichte des Zweiten Weltkrieges. — Zipfel F., Verschwörung und Widerstand. — Thimme R., Deutschland auf dem Weg zum demokratischen Parlamentarismus.

**Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie** - jg. 1964, nr. 1 :

Jenkins I., The Genesis of Positive Law. — Ebbinghaus J., Das kantische System der Rechte des Menschen und Bürgers in seiner geschichtlichen und aktuellen Bedeutung. — Holzner B., The Problem of Anomie and Normative Change: A Theoretical Analysis. — Moser S., Zum philosophischen und sozialwissenschaftlichen Begriff der Arbeit. — Bacqué J., Une pyramide aplatie. — Horn H. R., 25 Jahre Revista Mexicana de Sociologia.